

**DIAKONISUUS HYVINVOINNIN ULOTTUVUUTENA
TUNTURI-LAPIN SEURAKUNTIEN DIAKONIAITYÖSSÄ**

Pirjo Koberg

Opinnäytetyö, kevät 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) + Diakoni

TIIVISTELMÄ

Koberg, Pirjo. Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyössä. Järvenpää, kevät 2011, 78 s.
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) Diakoni.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena Tunturi-Lapin alueella. Tutkimuksen aihe nousi mielenkiinnosta diakoniatyötä ja sosiaalipoliittista hyvinvointitutkimusta kohtaan, miten diakoniatyö nostaa esiin hyvinvointikysymykset ja vastaa hyvinvoinnin haasteisiin. Aihetta ei ole aiemmin tutkittu Tunturi-Lapin alueella.

Teoreettisessa viitekehyksessä käytettiin aiheeseen liittyvää kotimaista ja ulkomaista kirjallisuutta: sosiaalipoliittisia hyvinvointitutkimuksia ja diakoniatyön tutkimuksia. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla syksyn 2010 ja kevään 2011 aikana Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyöntekijöiltä.

Tutkimusmenetelmäksi ja metodologiaksi valittiin kvalitatiivinen fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimus osoitti, että pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli puoltaa asemaansa hyvinvoinnin takaajana ja tasaajana. Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena kuvaa osallisuutta, kokonaisvaltaisuutta ja kuulluksi tulemistä. Työ on laaja-alaista ja hyvinvoinnin reunalla marginaalissa toimimista. Työ diakonian alueella hyvinvoinnin takaajana ei näytä loppuvan.

Diakoniatyö pohjautuu auttamisen teologiaan: kristilliseen lähimmäisen rakkauteen ja välittämiseen Jeesuksen esikuvan mukaisesti. Niin kauan kuin on ihmisiä, on epätasa-arvoa ja hyvän jakamisen epätasaisuutta siitä huolimatta vaikka pyrkimyksenä on tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja inhimillisyys. Hyvinvoinnin jakamisesta ja sen ulottuvuuksista ei päästäne täyteen yhteisymmärrykseen milloinkaan. Hyvinvoinnin kriteerit vaihtelevat ajan ja kontekstin mukaan.

Avainsanat: diakonia, hyvinvointi, hyvinvointipalvelut, marginaali, osallisuus, sisällönanalyysi.

ABSTRACT

Koberg, Pirjo. Diaconia as a dimension in welfare in Fell-Lapland. Järvenpää, spring 2011, 78 p. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this examination was to study diaconia (social work done by a church) as a dimension of welfare in the area of Fell-Lapland. The theme of this study rose from the author's interest in social work done by church and social political welfare. How does diaconia work deal with the questions of welfare and answer to challenges of welfare? This theme has not been studied before in this area.

Domestic and foreign literature, which were related to this theme, were used in theoretical frame of reference: social political studies of welfare and diaconia. The material was collected between autumn 2010 and spring 2011 by interviewing diaconia workers of the parishes in Fell-Lapland.

Qualitative phenomenologic-hermeneutic approach was chosen as method and methodology of this study. The material of this study was analyzed by content analysis.

This study showed that the nordic model of welfare state supports its status to guarantee and distribute welfare. Diaconia as a dimension of welfare represents participating, comprehensiveness and being heard. Work is versatile and acting on the margin of welfare. Working in the area of welfare in diaconia in not going to end.

Diaconia is based on theology of helping: Christian love for one's neighbour and taking care of others according to Jesus's example. As long as there are people in the world, there is inequality and uneven division of welfare, although the intention is equality, impartiality and humanity. It is difficult to reach a full mutual understanding of sharing welfare and understanding all those dimensions of it. The criteria of content of welfare are fluctuating depending on time and situation.

Keywords: diaconia, welfare, welfare services, margin, participating, content analysis.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	7
2.1 Tutkimusteoreettinen lähestymistapa ja metodologia	7
2.2 Tutkimustehtävät	13
2.3 Tutkimusaineistot	14
2.4 Tutkimuskonteksti.....	19
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	22
3.1 Diakonia -käsite ja diakonisuus	22
3.2 Hyvinvointi -käsite ja sosiaalipoliittinen hyvinvointiteoria	27
4 TUTKIMUSTULOKSET	37
4.1 Tutkimusaineistojen analyysi.....	37
4.2 Ensimmäinen teema: Hyvinvointi	39
4.3 Toinen teema: Diakonian vastaus hyvinvoinnin haasteeseen	45
4.4 Kolmas teema: Tulevaisuudennäkymät.....	50
5 TULOSTEN KRIITTISTÄ TARKASTELUA.....	57
5.1 Johtopäätökset	57
5.2 Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena ja perifeerisen työn haasteet....	64
5.3 Jatkotutkimusaiheita	66
LÄHTEET	68

1 JOHDANTO

Hyvinvointikeskustelua on käyty koko hyvinvointiyhteiskunnan olemassaolon ajan. Kuusen sosiaalipoliittinen julkilausuma 1960-luvulla antoi sysäyksen laajalle hyvinvointikeskustelulle. Tutkimusaiheena hyvinvointi ja siihen liitettyä diakoninen ulottuvuus on haasteellinen laajuutensa vuoksi. Ilmiönä hyvinvointi on tärkeä, koska se on meitä kaikkia koskettava asia. Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää ja ymmärtää Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä hyvinvoinnista ja diakoniatyöstä.

Hyvinvointi on moniulotteinen ilmiö, jota on tutkittu niin kvantitatiivisin kuin kvalitatiivisin tutkimusmenetelmin. Hyvinvointia ilmiönä pyrin selvittämään ja ymmärtämään sekä teoreettiselta pohjalta kirjallisuuden avulla että empiiriseltä pohjalta teemahaastatteluaineistojen avulla. Sosiaalipoliittikan tavoitteet ja menetelmät määräytyvät sen mukaan, millaisessa yhteiskunnassa sitä toteutetaan ja tutkitaan. Sosiaalipoliittikan toteuttaminen voidaan nähdä prosessina, jossa korostuvat poliittiset, käytännölliset ja moraaliseettiset näkökulmat. Sosiaalipoliittikan laajensi hyvinvointipoliitikaksi se, ettei poliittisen työn kohteena ollut enää tarveharkinnan perusteella köyhin kansanosaa, vaan koko väestö.

Hyvinvoinnin rakentaminen vaatii niin yksilöllistä kuin valtiollistakin toimintaa. Kun valtion hoitamat sosiaalipoliittiset tehtävät laajenivat, syntyi käsite hyvinvointivaltio. Hyvinvoinnin rakentuminen eli valtion organisoimat sosiaaliturvajärjestelmät ja palvelut ovat suurelta osin korvanneet perinteisten yhteisöjen tarjoamaa turvaa ja huolenpitoa. Institutionaalinen hyvinvointijärjestelmä luo kansalaisten välistä tasa-arvoisuutta, koska hyvinvointiin pyritään vaikuttamaan poliittisin keinoin eikä markkinamekanismein.

Tutkimuksessa hyvinvointikeskustelua käydään Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyö kentällä. Toivon, että tämä keskustelu avaisi uusia ideoita ja näkökulmia hyvinvointipalvelujen ja diakoniatyön kehittämiseen. Toivon, että

tutkimuksen pohjalta heräisi keskustelua hyvä- ja huono-osaisuudesta, ihmisten hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden toteutumisesta tai toteutumattomuudesta sekä työstä marginaalialueilla. Toivon, että tutkimus herättää kiinnostusta pohtia diakonisuuden merkitystä hyvinvointipalveluissa sekä diakonisuuden ja diakoniatyön merkityksestä kokonaisuudessaan yhteiskunnassa.

Tutkimustehtävän tarkoituksena on selvittää tutkimuksen kohteena olevia asioita, niiden välisiä suhteita ja pyrkiä ymmärtämään, mistä siinä on kyse. Samoilla linjoilla ovat Nalle-Puh ja Nasu yrittäessään ymmärtää, mistä tässä on kyse:

Nasu oli yhä sitä mieltä että olisi Erehdys mennä Hyvän Pudottautujan alitse ja hän oli juuri lähdössä hakemaan jotakin joka oli unohtunut, kun Jagulaari huusi heille.

”Apua! Apua!” Se huusi.

”Noin Jagulaarit aina tekevät”, sanoi Puh hyvin kiinnostuneena. ”Ne huutavat 'Apua! Apua!' ja sitten kun katsoo ylös, ne pudottautuvat niskaan.”

”Minä katson alas!” huusi Nasu kovalla äänellä ettei Jagulaari vahingossa tekisi virhettä.

Joku kuuli mitä hän huusi, ja vikisi innoissaan Jagulaarin vierestä:

”Puh! Ja Nasu! Puh ja Nasu!”

Äkkiä päivä alkoi Nasusta tuntua paljon kauniimmalta kuin äsken.

Aurinko paistoi lämpimästi -

”Puh!” hän huudahti. ”Puussa ovat Tikru ja Ruu!”

”Niin ovat”, sanoi Puh. ”Minä kun luulin, että siellä olisi Jagulaari ja toinen Jagulaari.”

(Milne & Shepard 2002, 139.)

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimusteoreettinen lähestymistapa ja metodologia

Tutkimuksessani pyrin kartoittamaan ja ymmärtämään hyvinvoinnin ja diakonisuuden keskeisiä tekijöitä. Tutkimuksen lähtökohtina ovat tutkimustehtävät, joihin vastaan analysoimalla tutkimusaineistoja sisällönanalyysillä ja keskusteluttamalla tuloksia teoreettisen tiedon kanssa. Tämä laajahko alkupohdintani tutkimusteoreettisesta lähestymistavasta ja metodologiasta liittyy nimenomaan tähän tutkimukseen, ja kaikella tällä haluan valottaa kvalitatiivisen tutkimuksen olemusta diakoniatyön tutkimuksen ja hyvinvointipoliittisen tutkimuksen osalta.

Tutkimustehtävä on tutkimuksen lähtökohta, joka myös määrittelee sen, minkälaista aineistoa tarvitaan ja miten se analysoidaan tutkimustehtävän selvittämiseksi. Teemahaastatteluaineistot vastasivat odotuksiini tutkimusaiheen ja -menetelmien osalta. Haastatteluaineistoa analysoin kvalitatiivisella menetelmällä, koska tekstuaalinen aineisto on edellytys erilaisten merkitysten ja ilmiön moniäänisyyden esille saamiseksi.

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivinen. Pelkistetyimmillään laadullinen tutkimus kuvataan ei-numeraalisen aineiston analyysiksi ja kuvaukseksi, pehmeäksi tutkimusmenetelmäksi. Rajat kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välillä ovat tehtyjä, koska kvalitatiivista tutkimusta usein määritellään sen kautta, mitä se ei ole ja kuinka se eroaa kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Laadullista tutkimusta on määritelty suhteessa teoriaan, kuinka paljon siinä tarvitaan teoriaa ja miten se edustaa empiiristä analyysia. Tutkimuksen tärkein seikka on tähdätä hyvään tutkimukseen. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välinen ero tulee esille niiden tieteellisen selitysvoinnan osoituksessa. (Grönfors 1985, 11; Eskola & Suoranta 1998, 13 – 14; Toivonen 1999, 99; Tuomi & Sarajärvi 2009, 17.)

Tutkimustehtävä määrittää pitkälti sen, mitä menetelmää käytetään, kvalitatiivista vai kvantitatiivista vai näiden yhdistelmää trinagulaatiota. Menetelmävalinta tehdään teoriasta käsin. Tämä käsitys perustuu siihen, että ”pääosin kvalitatiivisesti ja pääosin kvantitatiivisesti suuntautuneet tutkijat suhtautuvat eri lailla teorian asemaan, on ehkä parempi sanoa, että tutkimusongelma määrää, mitä menetelmää käytetään”. Samassa tutkimuksessa voidaan käyttää monenlaisia menetelmiä, mikäli siinä on useita erilaisia tutkimustehtäviä selvitettävänä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 27.) Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2001, 152) mukaan mahdollisimman kokonaisvaltaiseen kohteen tutkimiseen. Tässä tutkimuksessa Tuomen ja Sarajärven (2009, 18) esimerkkien mukaan liitin teorian ja teoreettisuuden nimenoman tutkimuksen viitekehukseen, koska tutkimuksessa tarvitsin teoriaa tutkimuskokonaisuuden hahmottamiseen. Tutkimuskokonaisuutta hahmotin toisaalta sosiaalipoliittisen hyvinvointitutkimuksen ja toisaalta diakoniatyöntutkimuksen valossa.

Joitakin tutkimustehtäviä on Grönforsin (1985, 11) mukaan mahdotonta selvittää surveymenetelmällä. Hän perustelee väitteensä sillä, ”mitä arkaluontoisemmista tai intiimimmeistä asioista on kysymys, sitä epäluotettavampia ovat surveyn avulla saadut tulokset”. Surveytutkimus ei pureudu asian ytimeen samalla tavoin kuin laadullinen tutkimus, jolla on mahdollista tutkia esimerkiksi ihmisten tarpeita, toiveita ja tunteita. Laadullisia asioita ei Toivosen (1999, 98) pohdinnan mukaan voi muuttaa lukumääräksi. Laadun muuttaminen lukumääräksi tarkoittaa substanssin kadottamista, sen vuoksi laadullisia menetelmiä on tarkoituksenmukaista käyttää ihmistä tutkivissa tieteissä.

Tutkimuksesta puhuttaessa kvantitatiivinen -termin käyttö tuo Mäkelän (1991,56; 1996, 12 – 13) mukaan tutkimukseen merkityksiä, jotka ovat sidoksissa laadullisen ja määrällisen tutkimuksen vastakkainasetteluihin. Siitä on hyvänä esimerkkinä Bryman ja Cramerin (1990, 1) esittämä kysymys, miksi sosiaalitieteiden opiskelijoiden pitäisi lukea kvantitatiivista tutkimusmetodia, kun kvalitatiivinen tutkimus lisää suosiotaan merkittävästi? Kvalitatiivinen metodi nähdään usein kvantitatiivisen metodin vaihtoehtona. Vaihtoehtoiseen ajattelu-

tapaan sisältyy näkökulma, jonka mukaan laatu ja määrä ovat toistensa negaatioita. Sen mukaan määrän mittaaminen koskisi aina laatua ja kehämäisesti laadun tarkastelu johtaisi määrälliseen tarkasteluun. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välisen eron Toivonen (1999, 109) perustaa yksinkertaisimmillaan siihen, että kvalitatiivisen tutkimuksen ”havainto perustuu jonkin asian läsnäoloon tai poissaoloon, kun taas kvantitatiivisessa tutkimuksessa tarkastellaan sitä, missä määrin jokin asia on läsnä”.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 25 – 26) mukaan kvalitatiivinen tutkimus perustuu induktiiviseen prosessiin. Induktio tarkoittaa tutkimuksessa vahvaa kontekstisidonnaisuutta ja se on kiinnostunut monesta yhtäaikaisesta tekijästä, jotka vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana ovat yleiset käsitteet ja usein ne muuntuvat tutkimuksen aikana. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella prosesseja ja kuvailla niitä, niiden säännönmukaisuuksia ja monimuotoisuutta. Eskolan ja Suorannan (1998, 14 – 15) luonnehdinta kvalitatiivisen tutkimuksen olemuksesta kuvaa diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena empiirisen ilmiön tutkimuksesta. Sen vuoksi ”on laadullisia menetelmiä pidettävä työkaluina ja korostettava kohdeilmiön käsitteellisen pohdinnan merkitystä”. Käsitteellinen pohdinta kvalitatiivisessa tutkimuksessa on Grönforsin (1985, 13) mukaan enemmän teorianmuodostusta kuin hypoteesien testaamista. Tätä seikkaa perustelee se, että tutkija pyrkii induktiivisen logiikan varassa löytämään tutkimustehtäviin vastaukset kentältä ja tutkimustehtäviä tukevat kysymykset muodostuvat lopulliseen muotoonsa kenttätutkimuksen pohjalta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalla on tietynlaista väljyyttä tai vapautta tutkimuksen suunnittelussa ja sen toteuttamisessa. Tutkimus sisältää aina käytännöllisiä ratkaisuja tutkimuksen etenemisestä sisältäen ennako-oletukset ja intuitiot. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijalta vaaditaan paljon tutkimuksellista mielikuvitusta, joka on eduksi varsinkin kirjoitustapaa koskevissa ratkaisuissa ja uusien menetelmällisten keinojen kokeilemisessa. Mielikuvituksen rikkaus ja ennakkoluulottomuus ovat eduksi päätelmiä tehtäessä. Kuitenkin voi käydä niin, että omaperäinen näkemys katoaa

perinteisen tieteenteon mekaniikkaan ja päädytään pikkusievään väljähtyneeseen tutkimukseen. Kvalitatiivista tutkimusta on karrikoidusti verrattu positivismiin revenneeseen verkon parsijaksi saapuneeseen pelastajaan. Kvalitatiivinen tutkimus ei liene umpikujiin päätyneiden tutkimusten parannuskeino, koska ongelmat ovat samanlaisia sekä kvalitatiivisessa että kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kumpikin on oikeanlainen tapa toteuttaa tieteellistä toimintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 20 – 21.)

Laadullisen tutkimuksen aineisto voi sisältää haastatteluja, havaintoja, päiväkirjoja, elämäkertoja, kirjeitä tai muuta kirjallista, kuvallista aineistoa tai äänimateriaalia. Kvalitatiivisilla menetelmillä pyritään tavoittamaan ilmiöiden prosessiluonne. Se on mietinnän arvoinen seikka, miten menetelmillä saavutetaan ilmiöiden muutos. Sosiaalista todellisuutta koskevat ilmiöt prosessiluonteestaan huolimatta eivät ole ajattomia tai paikattomia, vaan pikemminkin ne ovat muuttuvia ja paikallisia. Sosiaalista todellisuutta ja sen ilmiöitä tutkittaessa on tärkeätä säilyttää tutkittava ilmiö sellaisenaan eli tarkoituksena on saavuttaa tässä tutkimuksessa tutkittavien näkemys diakonisuudesta hyvinvoinnin ulottuvuutena ja tutkimuksen kohteena olevat tapahtumat käsitellään ainutlaatuisina. (Uusitalo 1991, 79; Eskola & Suoranta 1998, 15 – 16; Hirsjärvi ym. 2001, 155.)

Fenomenologinen tutkimus kohdistuu ihmisen elämismailmaan sellaisena kuin ihminen sen kokee. Ihmisen kokemusmaailma on hänen todellisuutensa, jossa kaikki asiat merkitsevät jotain. Fenomenologit pohtivat sitä, miten elämismailmaa lähestytään. Elämismailman taustalla voi olla todellisuus hyvin totuudenmukaisena tai kuviteltuna, toivottuna tai väritettynä todellisuutena. Kokemus on kokemusta jostakin. Ilmiö on ihmisen saama kokemus maailmasta, sisäisestä tai ulkoisesta, josta hän muodostaa oman näkemyksensä. Käsite on muuntuva. Käsite ei ole sama asia kuin mielipide, vaan se on tietyistä perusteista rakennettu kuva. Käsite on konstruktio. Tämän konstruktion varassa ihminen jäsentää uutta asiaa koskevaa informaatiota esimerkiksi käsitystä hyvinvoinnista. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 116 – 117; Laine 2001, 26 – 27.)

Grönfors (1985, 21 – 22) pohtii fenomenologian olemusta todellisen maailman olemassaolon ja sen sisällön ymmärtämisen kautta. Olemassa oleva todellisuus tulee todeksi kokemuksena samoin kuin objektien olemassaolo ja niiden merkitys. Tieto pohjautuu kokemukseen ja siten fenomenologisesti objektit ovat olemassa vasta tietoisuuden tasolla eli kun niiden tajutaan olevan olemassa. Tajunnallisuuteen perustuu ajan ja paikan jatkuvuus tulevaisuudessa. Husslerin käsitysten mukaan kokemusten analysointi on kokemusten sisällöllistä erottelua, kun taas Weberin ymmärtävä sosiologia painottaa ihmisen toiminnan tarkoituksellisuutta ja merkityksellisyyttä myös diakoniatyössä. Tarkoituksellinen toiminta on merkityksellistä toimintaa. Schutz fenomenologisen sosiologian kehittäjä yhdisti Husslerin fenomenologisen filosofian ja Weberin sosiaalisen toiminnan teorian fenomenologiseen sosiologiaan. Sen keskeisenä ajatuksena ovat subjektiiviset kokemuksen prosessit kognitiivisesta todellisuudesta ja yksilön kokemukset yhteisön jäsenyydestä, osallisuudesta kollektiiviseen ymmärrykseen. Fenomenologian fokuksessa on käsitys ihmisen ajattelun tajunnallisuudesta ja toiminnan tarkoituksellisuudesta. Ihmisen toiminnan tarkoituksenmukaisuuden ja kollektiivinen osallisuuden ymmärtäminen osana diakoniatyötä ovat ensiarvoisen tärkeitä elementtejä puhuttaessa hyvinvoinnin ulottuvuuksista. Peräkylän (1990, 154) mukaan Schutz käytti rajalliset merkitysalueet -käsitettä. Se tarkoittaa sitä, että ”kokemuksemme eriytyy eri alueiksi, joilla kullakin on mm. leimallinen tietoisuuden jännite ja aikakäsitys. Arkielämän maailma on keskeisin kokemuksemme merkitysalueista. Muita ovat esimerkiksi tieteen, taiteen ja uskonnon maailmat.”

Käsillä olevaa fenomenologista tutkimusta Laineen (2001, 29, 36) mukaan voi pitää laajasti tulkittuna yksittäiseen suuntautuvana paikallistutkimuksena. Fenomenologit tai fenomenologinen tutkimus ei pyri löytämään tilastollisia tai yleismaailmallisia yleistyksiä, vaan tutkimuksen tarkoitus on ymmärtää tutkittavien merkitysmaailmaa juuri sellaisena kuin se tutkimushetkellä ilmenee. ”Hermeneutiikalla tarkoitetaan yleisesti teoriaa ymmärtämisestä ja tulkinnasta”. Fenomenologisen tutkimuksen hermeneuttinen ulottuvuus kuvaa pelkästään tulkinnan tarvetta. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto koostuu

haastatteluista, joissa haastateltavat kertovat kokemuksiaan ja näkemyksiään diakoniatyöstä ja hyvinvoinnista. Tutkijan tehtävänä on etsiä ja löytää empiirisestä aineistosta analyysin avulla mahdollisimman paikkansapitävä tulkinta merkityksistä, joita haastateltavat ovat asioille antaneet ja silti siihen jää aina jotain määrittelemätöntä, koska toisen ihmisen kokemusta ei voi koskaan ymmärtää täysin loppuun asti. Ymmärtämisen Tuomi ja Sarajärvi (2009, 28) liittävät metodina ihmistä tutkiviin tieteisiin. Ymmärtäminen liittyy nimenomaan eläytymisenä tutkimuskohteen ”ilmapiiriin, ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin”. Ymmärtämiseen kuuluu intentionaalisuus, joka tarkoittaa jonkin merkityksen ymmärtämistä esimerkiksi uskonnollisen mielekkyyden.

Ihminen on intentionaalinen olento, joka ei ohjaudu pelkkien ulkoisten ärsykkeiden ohjaamana, vaan todellisuus on aina merkityksillä latautunutta todellisuutta. Kun puhutaan ihmisestä itsenäisenä subjektina, se tarkoittaa sitä, että ihminen pyrkii itse rakentamaan kuvaansa maailmasta käsityksiensä avulla. Elämismaailmaan vaikuttavat ihmisen omat ajatukset, kokemukset ja konteksti. Tutkijan tehtävänä on kysyä, mikä on ilmaisun merkitys? Se on intersubjektiiivinen ja kontekstuaalinen. Ilmaisun luonne tulee esille sen asia- ja tilanneyhteydestä. Sen vuoksi ilmaisua on tarkasteltava sen asiayhteydessä, ei irrallaan siitä. (Varto 1992, 26; Syrjälä ym. 1995, 121 – 124; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.)

Edellä tarkastelin kontekstuaalisuuden yhteyttä ilmaisuihin. Se ei pelkästään riitä tutkittaessa ilmaisujen merkitystä. Merkitysten intersubjektiiivisuuden, ihmisen itsensä luomien merkitystodellisuuksien ymmärtäminen, on tärkeää sekä ilmaisun tekijän että tutkijan näkökulmasta. Mitä vankempi on tutkijan teoreettinen asiantuntijuus, sitä objektiivisemmin tutkija löytää haastateltavan tarkoittaman merkityksen. Tietty tutkijan subjektiiivisuus on aina olemassa tutkimusta tehtäessä. Kuitenkaan se ei ole tulkitsemista haittaavaa, mikäli tutkija tiedostaa sen. Tutkimuksen objektiivisuus liittyy oman subjektiiivisuuden tunnistamiseen; mitkä ovat omat esioletukset ja arvostukset. Tutkija saa merkityksen ilmaisut esille kontekstuaalisella tulkinnalla. Tutkimuksen laadullinen vaatimus tarkoittaa tutkimusaineiston tulkintaa useampaan kertaan.

Tutkijan on hyvä puhutella aineistoaan merkityksiä tulkitessaan, aineistoa luokitellessaan ja raporttia kirjoittaessaan. Tutkimuksen hermeneuttisuus tulee esille ymmärtävässä tutkimusotteessa. (Syrjälä ym. 1995, 124 – 125; Eskola & Suoranta 1998, 17 – 18; Tuomi & Sarajärvi 2009, 31.)

Tulkinnalla tuon esille haastateltujen käsitykset tutkittavasta asiasta avaamalla käsitysten merkityssisällöt sisällönanalyysin avulla. Sen jälkeen merkityssisällöt on luokiteltava, koska luokittelu tekee käsitysten runsauden hallittavaksi. Samalla luokittelu tuo esille käsitysten erilaisuutta. Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä aineistosta löytyneet merkitykset ymmärrettäviksi. Merkitysten tulkinnan ja abstrahoinnin jälkeen kirjoitin ne auki johtopäätöksinä, jolloin tutkimuksen laadullisuus tuli esille johtopäätöksissä. Tällä tarkoitan sitä, etten pitäydy ennalta muodostettuihin muuttujiin selittäessään tutkimustuloksia enkä pyri tilastollisiin yleistyksiin, vaan lähtökohtana on ollut diakoniatyön monisäikeisyys ja moniulotteisuus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrin ymmärtämään ilmiötä, siihen liittyvää toimintaa ja antamaan sille teoreettisesti mielekkään tulkinnan. (Syrjälä ym. 1995, 125 – 126; Eskola & Suoranta 1998, 61.)

2.2 Tutkimustehtävät

Hyvinvointi, sen toteutuminen tai toteutumattomuus on mielenkiintoinen, kaikkia ihmisiä koskettava asia. Tarkastelin neljän diakoniatyöntekijän ja yhden kirkkoherran käsityksiä hyvinvoinnin toteutumisessa ja diakoniatyön vastausta hyvinvoinnin haasteeseen sekä diakoniatyön tulevaisuuden näkemyksiä Tunturi-Lapin alueella. Valitsin tutkimusaiheeksi diakoniatyön ja hyvinvoinnin, koska diakoniatyötä perifeerisellä alueella ei ole aiemmin tutkittu, ja sosiaalipoliittinen hyvinvointiteoria on erinomainen viitekehys peilata diakoniatyön moniäänisyyttä ja olemusta hyvinvoinnin kentässä. Miten diakoniatyö onnistuu haastamaan hyvinvoinnin viitekehysten keskusteluun alueella, minne mikään muu auttamistaho ei ylety?

Tutkimuksen tutkimusjoukon muodostavat Kolarin, Muonion ja Kittilän seurakuntien diakoniatyöntekijät ja Enontekiön seurakunnan kirkkoherra. Kirkkoherran haastattelu oli mukana sen vuoksi, koska Enontekiön seurakunnassa ei ollut diakoniatyöntekijää haastatteluhetkellä syksyllä 2010 ja kaikkien seurakuntien seurakuntien diakonian näkemyksen saaminen tutkimukseen mukaan oli tulosten kattavuuden kannalta tärkeää.

Empiirisen aineiston kautta hain tutkimukseeni diakoniatyöntekijöiden näkökulmaa hyvinvoinnin toteutumisesta tai niiden negaatioista. Tutkimuksella pyrin ymmärtämään diakoniatyön ja hyvinvoinnin välistä keskustelua ja moniulotteisuutta. Miten diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena tuli esille diakoniatyöntekijöiden äänenä kentältä. Diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena käsitteellistin erilaisina diakoniatyön kokemuksen merkityksinä. Empiiristä aineistoa analysoin sisällönanalyysillä.

Tämän tutkimusnäkökulman pohjalta etsin vastuksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1 Miten diakoniatyö nostaa esiin hyvinvointikysymykset?
- 2 Miten diakoniatyö vastaa hyvinvoinnin haasteisiin?
- 3 Mitä tulevaisuuden näkymiä on diakoniatyössä?

2.3 Tutkimusaineistot

Empiirisen aineiston keräsin teemahaastattelulla. Haastattelun tavoitteeksi Eskola ja Suoranta (1998, 86 – 87) määrittelevät pyrkimyksen selvittää, mitä joku ajattelee jostakin asiasta. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, joka on ennalta suunniteltu haastattelijan ohjailema ja luottamuksellinen. Teemahaastattelussa keskustelun aihepiirit on ennalta määrätty ja haastattelijan tehtävänä on varmistaa kaikkien teema-alueiden läpikäynti. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 48) ovat samoilla linjoilla siitä, että haastattelu etenee ennalta suunniteltujen teemojen kautta. Haastattelun avulla saadaan esille tutkittavien oma ääni. Teemahaastattelun tärkein seikka lienee se, että se

huomioi ihmisen omaääniset tulkinnat ja merkitykset asioista. Merkitykset syntyvät nimenomaan kyseisessä vuorovaikutustilanteessa, haastattelussa.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska haastattelun etukäteen valitut teemat ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelussa ei laadita etukäteen tarkkoja kysymyksiä, vaan väljätköt teema-alueet, joista keskustellaan. Teemahaastattelulla pyrin saamaan selville haastateltavien elämysmaailma ja heidän käsityksiään tilanteista. Teemahaastattelussa metodologisesti korostetaan haastateltavien tulkintoja ja heidän antamiaan merkityksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Tutkimuksen empiirisen aineiston keräämistä varten lähetin 24.6.2010 tutkimuslupapyyynnöt kirkkoherroille Tunturi-Lapin seurakuntiin. Kirjeessäni pyysin seurakunnilta lupaa haastatella työntekijöitä Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena opinnäytetyötäni varten. Toin esille, että käsittelen haastattelut täysin luottamuksellisesti eikä niistä paljastu kenenkään henkilöllisyys. Tutkimuslupapyyntöni liitteenä lähetin opinnäytetyöni tutkimussuunnitelman ja Diakin tutkimuslupa-anomuksen ohjaavan opettajan allekirjoituksella. Myönteiset vastaukset sain Kolarin seurakunnasta 24.6.2010, Muonion seurakunnasta 29.6.2010 ja Kittilän seurakunnasta 1.7.2010. Enontekiön seurakunnasta en saanut minkäänlaista kirjallista vastausta, joten soitin asiasta kirkkoherralle kysyäkseni varmistuksen. Kirkkoherra myönsi suullisesti luvan haastatteluun.

Tutkimuksen empiria koostui Kolarin, Kittilän ja Muonion seurakuntien diakoniatyöntekijöiden ja Enontekiön seurakunnan kirkkoherran teemahaastatteluista syksyn 2010 ja kevään 2011 aikana. Haastatteluja oli viisi, kestoltaan 45 minuutista kahteen tuntiin, yhteensä 6 tuntia 15 minuuttia. Se oli riittävä määrä, koska haastattelussa olivat mukana alueen kaikki diakoniatyöntekijät. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 58) vastaus siihen, kuinka monta haastateltavaa tarvitaan, on: ”Haastattele niin monta kuin on välttämätöntä, jotta saat tarvitsemasi tiedon”. Haastateltavien lukumäärää en

voinut käytännön syistä kasvattaa sen suuremmaksi. Tutkimukseni tarkoituksena ei ollut pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin, vaan saada selville perifeerisen diakoniatyön ääni hyvinvoinnin kentällä.

Haastattelut sovin jokaisen haastateltavan kanssa puhelimessa ja haastateltavat saivat päättää heille sopivan ajankohdan. Haastattelua sopiessa kerroin haastattelun aiheen, tarkoituksen ja teema-alueet (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Haastateltavat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti omalla päätöksellään ilman minun suostutteluani. Haastattelut nauhoitin haastateltavien luvalla. Kahden haastattelun osalta nauhuri ei toiminut, joten kirjoitin haastattelut sanelun mukaan ja välillä varmensin sanamuotoja toistamalla haastateltavan kertomaa. Yhden haastattelun tein puhelinhaastatteluna ja samalla kirjoitin sen sanelun mukaan. Neljä haastattelua tein työntekijöiden toimistoissa paikallisissa seurakuntakeskuksissa. Nauhoitetut haastattelut litteroin sanasta sanaan. Yhteensä haastatteluja kertyi 38 sivua rivivälillä 1,5 kirjoitettuna. Litteroinnin jälkeen poistin haastattelut nauhurista. Yksi haastateltavista lähetti minulle haastattelun jälkeen sähköpostilla kirjoittamansa kommentin, jonka hän halusi lisätä haastatteluun. Tulostin sähköpostiviestin ja liitin sen kyseisen henkilön haastatteluaineiston jatkoksi.

Haastattelijan perusohjetta Eskola ja Suoranta (1998, 90 – 91) tähdentävät olemalla varautunut kaikkeen, jopa siihen, että kaikki ei aina toimi niin kuin on suunnitellut. He pohtivat myös sitä, että tutkijan harkinnassa on, riittääkö haastattelijan kirjoitetut muistiinpanot siinä tapauksessa, että haastateltava ei anna lupaa haastattelun nauhoittamiseen. Tässä tutkimuksessa en paneutunut haastateltavien ilmeisiin tai äänenpainoihin, joten katsoin sanelun mukaan kymmensormijärjestelmällä sokkokirjoituksena kirjoitetut muistiinpanot riittävän tieteellisiksi ottaakseni ne mukaan empiiriseen aineistoon. Kaikkeen on todellakin syytä varautua.

Tutkimuslupia anoessani, haastatteluja ja tutkimusraporttia tehdessäni noudatin tutkimuksen eettisiä ohjeita, jotka Eskolan ja Suorannan (1998, 52 – 58)

mukaan on tutkijan syytä tunnistaa tehdäkseen eettisesti asiallista tutkimusta. Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu tietojen käsitteleminen anonyymisesti ja luottamuksellisesti sekä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. ”Tutkimuksessa on noudatettava ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta”. Perusasiana tutkijalla onkin miettiä seikkaa, mitä tutkittava saa tutkimuksesta, onko siitä hänelle hyötyä vai haittaa.

Teemahaastatteluissa käytin seuraavaa teemarunkoa, jonka perussävyinä ovat diakonia ja hyvinvointi:

DIAKONISUUS HYVINVOINNIN ULOTTUVUUTENA

Diakoniatyö

- Mitä diakoniatyönmuotoja seurakuntasi tarjoaa?
- Miten työmuodot mielestäsi toimivat?
- Kohtaavatko kysyntä – tarjonta?
- Mitä työmuotoja haluaisit kehittää, miten, miksi, tavoite?
- Työn toimintaperiaate, työn ydinalue?
- Tulevaisuudennäkymät?

Hyvinvointi

- Mitä hyvinvointi on? Kuvaile.
- Miten diakoniatyö tukee hyvinvointia?
- Miten näet oman työsi merkityksen hyvinvoinnin tuottajana?

Seuraavassa taulukossa on tutkimusalueen seurakuntien työntekijät lukumäärinä. Taulukolla haluan valottaa tutkimusalueen seurakuntien kokoa, kuinka suurista tai pienistä yksiköistä on kysymys.

TAULUKKO 1. Työntekijät Tunturi-Lapin seurakunnissa 31.12.2010
(henkilöstömuutokset merkitty tähdellä, yhteiset työntekijät)

	Muonio	Enontekiö	Kolari	Kittilä
Kirkkoherra	0 *	1 *	1	1
Seurakuntapastori	1	1	1	2
Diakoni	0	0	1	1
Diakonissa	1 *	0 *	0	1
Kanttori	1 *	0 *	1	1
Nuoriso-ohjaaja	1 *	0 *	1	2
Lastenohjaaja	1	0	1	2
Seurakuntamestari	1	0	1	1
Suntio/siivooja	1	0	1	0
Suntio/siiv./haudank	0	0	0	1
Kanslisti	1	0	1	1
Taluspäällikkö	0	1	osto	1
Lähetys sihteeri	0	0	0	1
Emäntä	0	0	osto	1

(Muonion seurakunta 2011; Kolarin seurakunta 2011; Kittilän seurakunta 2011; Ollikainen 2011.)

Maaliskuussa 2010 molemmat Enontekiön ja Muonion seurakunnat vastustivat yhdistymistä. Muonion kirkkoneuvosto oli äänin 6-1 esittänyt kirkkovaltuustolle, ettei seurakuntia yhdistettäisi. Samoin Enontekiön kirkkoneuvosto vastusti äänin 4-1 seurakuntien yhdistymistä. Huhtikuussa 2010 asia meni Oulun hiippakunnan tuomiokapitulin kautta kirkkohallitukselle, joka teki asiasta lopullisen päätöksen. Taustatyötä on tehnyt tuomiokapitulin selvitysmies, jonka esityksenä on Muonion ja Enontekiön seurakuntien yhdistäminen perustuen niiden heikkoon taloudelliseen tilanteeseen. (Yleisradio 2010.)

Kolarin ja Muonion alueen paikallislehti, Luoteis-Lappi, uutisoi 3.3.2011 Muonion ja Enontekiön seurakuntien yhteistyösopimuksen hyväksymisestä molemmissa kirkkovaltuustoissa. Muonion ja Enontekiön seurakunnilla on yhteisiä työntekijöitä kirkkoherran lisäksi kanttori, diakonissa ja nuoriso-ohjaaja. Kahden viimeksi mainitun työntekijän työkuukustannus ja työpanos ovat 60 – 40 siten, että Muonioon tehdään 60 % työpanoksesta. Sopimuksen ansiosta Enontekiön seurakunnan palvelut paranevat ja molempien seurakuntien taloudet tasapainottuvat. Enontekiöllä on työskennellyt ennen yhteistyön

aloittamista kirkkoherran lisäksi seurakuntapastori sekä talouspäällikkö, jonka työnkuvaan on kuulunut kanslistin ja suntion tehtävät. (Ollikainen 2011.)

2.4 Tutkimuskonteksti

Netistä hakusanalla 'Tunturi-Lappi' saa tuloksena Tunturi-Lapin Matkailun (2011) nettisivut, jossa esitellään aluetta matkailun ja kahdeksan vuodenajan näkökulmasta seuraavasti:

”Tunturi-Lapin alue Länsi-Lapissa on tunturikeskittymä, johon kuuluvat Pallas, Olos, Ylläs ja Levi. Alueen kunnista Muonio sijaitsee Suomi-neidon kainalossa, Enontekiö käsivarressa, Kittilä ja Kolari etelämpänä. Tunturi-Lapin tekee poikkeavaksi siellä edelleen vahvasti elävä saamelainen kulttuuri sekä tutkitusti Euroopan puhtain luonto.

Pallas-Ounas tunturijonoa pitkin kulkee yksi Suomen suosituimmista merkityistä vaellusreiteistä. Reitin korkeimmalla huipulla Taivaskerolla on sytytetty Helsingin olympialaisten symbolinen olympiatuli 1952. Latuja alueella on satoja kilometrejä, järviä ja jokia kalastajille, kelkkareittejä, patikoijille tuntureita sekä Suomen vanhin kansallispuisto.”

Tunturi-Lapin seutukunta sijaitsee länsirajalla ja käsivarren alueella. Tunturi-Lapin virallisessa seutukuntajaotuksessa alueen muodostavat Enontekiö, Kittilä, Kolari ja Muonio. Alue on harvaan asuttua ja kuntakeskusten etäisyydet ovat pitkät. Kun Kolaria käytetään lähtöpisteenä laskettaessa etäisyyksiä, kilometrejä kertyy Enontekiölle 156, Kittilään 73 ja Muonioon 80. Kuntakeskuksissa ja kuntakeskusten ulkopuolella olevilla sivukylillä asuu palveluja tarvitsevaa väestöä. Kyliä on runsaasti koko seutukunnan alueella: Kittilässä 31 kylää, Muoniossa 9 kylää, Kolarissa 29 kylää ja Enontekiöllä 26 kylää. Näiltä sivukyliltä keskuksiin tulee matkaa kymmeniä kilometrejä, esimerkiksi Muonion terveyskeskuksesta Kilpisjärvelle tulee matkaa 194 kilometriä. Toisena kuvaavana matkaesimerkkinä voisi olla Kilpisjärveltä lähtevä erikoissairaanhoidonpalveluja tarvitseva ihminen, joka taittaa matkaa 428 kilometriä palvelujen äärelle Rovaniemelle, mikä kellolla mitattuna

nopeusrajoituksia noudattaen on noin kuuden tunnin ajomatka. (Kokko, Jokiranta, Veikkolainen & Silvennoinen 2007, 2 – 12.)

Tunturi-Lapissa asukkaita oli huhtikuussa vuonna 2010 Tilastokeskuksen laskennan mukaan 14219. Asukkaita eniten on Kittilässä 6094 henkeä, toiseksi eniten on Kolarissa 3852 henkeä, Muoniossa on 2395 henkeä ja Enontekiöllä 1878 henkeä. Väestöennusteen mukaan väkiluku laskee Tunturi-Lapin alueella. Väestökehitykseen alueella vaikuttaa negatiivinen väestönlisäys eli enemmän kuolee kuin syntyy, ja sen lisäksi kokonaisnettomuutto on ollut negatiivinen. Ainut positiivinen väestönlisäys oli Muoniossa, muut kunnat olivat väestönlisäykseltään negatiivisia. Pienemmissä sivukylissä väestön lukumäärä pienenee ja ikääntyy. Esimerkiksi Kolarissa yli 65-vuotiaiden määrä olisi Tilastokeskuksen ennakon mukaan 25 % koko väestöstä vuonna 2015. (Kokko ym. 2007, 11 – 13; Tunturi-Lapin työ- ja elinkeinotoimisto 2010.)

Matkailu vaikuttaa vahvasti kuntien elinkeinorakenteeseen. Kittilän hiihtokeskus Levi, Kolarin hiihtokeskus Ylläs ja Muonion hiihtokeskus Olos ovat alueen työllistäjiä lumiaikoina talvikaudella. Enontekiön matkailu on erilaista pitkien etäisyyksien vuoksi. Enontekiön ja Muonion alueelle sijoittuvat Pallaksen tunturit ja Enontekiön Käsivarressa on Suomen korkein tunturi Halti. Enontekiön Kilpisjärven alueen matkailu on erityisesti syys- ja kesämatkailua. Vahvin alueen työllistäjät jokaisessa kunnassa on yksityinen sektori, joka viittaa Kittilässä ja Kolarissa kaivostoimintaan, matkailuun tunturikeskuksiin ja yksityisiin ohjelmalvelujen tuottajiin, esimerkiksi poro- ja moottorikelkkasafareihin. Yksityisen sektorin jälkeen toiseksi vahvin työllistäjä on kunta, joka tuottaa alueen peruspalvelut. Kolmanneksi suurin työllistäjä on valtio. (Kokko ym. 2007, 12; Tunturi-Lapin työ- ja elinkeinotoimisto 2010.)

Tunturi-Lapin kuntien matkailu on sesonkiluontoista, mikä käytännössä tarkoittaa kausityöllisyyden epätasaisuutta. Kausityöllisyydessä työttömyys on korkeimmillaan toukokuun alusta lokakuun loppuun saakka. Poikkeuksena on Enontekiön työttömyystilanne, joka on tasaisesti melko samanlainen läpi vuoden. Maaseudun kasvu- ja kehittymismahdollisuudet eivät ole samanlaiset

joka puolella. Vuosien 2006 ja 2010 välisenä aikana työttömyys on ollut korkeimmillaan vuonna 2006 ja alimmillaan vuonna 2008. Loppuvuodesta 2009 työttömyys saavutti 2006 tilanteen. Keskimääräinen työttömyys vuonna 2009 on ollut Enontekiöllä 20,8%, Kittilässä 11,7%, Kolarissa 15,5% ja Muoniossa 15,8%. Koko Tunturi-Lapin alueella keskimääräinen työttömyysaste on ollut 14,7%. (Kirkon maaseutustrategia 2008, 7; Tunturi-Lapin työ- ja elinkeinotoimisto 2010.)

Sosiaalitoimen erityispalveluja ei ole laajalti tarjolla alueen kunnissa, mistä johtuen paikallisten sosiaalityöntekijöiden tehtävät ovat laaja-alaisia. Tärkeimmät tehtävät liittyvät toimeentulotukeen ja lastensuojeluun. Toimeentulotuen maksaminen perustuu toimeentulotukilakiin (1412/1997) ja sen hoitaminen on kunnan tehtävä. Kunnissa nuorten (18 – 24 -vuotiaiden) osuus toimeentulotuen saajista on maan keskitasoa. Tukea saaneiden 25 – 64 -vuotiaiden suhteellinen määrä Lapin alueella oli pienin Muoniossa ja Kittilässä, kun taas Kolarissa ja Enontekiöllä se oli koko maata suurempi. Pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden osuus oli alueella koko maata pienempi. (Kokko ym. 2007, 50.)

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Diakonia -käsite ja diakonisuus

Diakoniatyön juuret ulottuvat Uuteen Testamenttiin ja Jeesuksen omaan esimerkkiin. Toisten ihmisten palveleminen sekä lähimmäisen auttaminen kuuluvat seurakunnan toimintaan. (Diakonaattityöryhmä 2008, 21.) Diakoniolla Elenius ja Latvus (2007, 271) tarkoittavat kristillisen uskon piirissä tapahtuvaa ja hyvää tarkoittavaa toimintaa, jossa on olennaista Jumalan rakkaus luomakuntaan kätkeytyneenä hyvyytenä ja Jumalan armollisuus ihmisiä kohtaan. Diakoniaan liitetään kiinteästi kuuluvaksi inhimillisen elämän osa-alueet. Diakonian teologinen näkökulma liittyy muuttuvaan maailmaan ja elämän sekä elämäkokemuksen kysymyksiin. Diakonian teologia ei ole mikään irrallinen osa-alue, vaan se jäsentää luontevasti paikkaansa Kristuksen kirkon työkentässä. Kirkon maaseutustrategian (2008, 10) mukaan ”kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta ja rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta”.

Käytettäessä termiä diakonia adjektiivina diakoninen viitataan ”kärsivän lähimmäisen kohtaamiseen Jumalan kasvojen edessä tai sielunhoidon pitkälle vietyyn sensitiivisyyteen ja kokonaisvaltaisuuteen, mikä kuvaa osuvalla tavalla diakonia -käsitteen nauttimaan arvostusta”. Diakonia -käsitteen tulkinnan juuret ovat 1800-luvun reformaation ajan tapahtuneessa diakonisessa heräämisessä. Kristilliseltä arvopohjalta lähtevää toista kunnioittavaa auttamista kutsuttiin diakoniaksi. Valtiojärjestelmä oli melko kehittynyttä 1800-luvun lopussa, jolloin kirkolle kuuluneet sosiaaliset tehtävät vähitellen siirtyivät valtion hoidettaviksi. Sosiaalista vastuuta toteuttivat kirkko ja valtio yhteisvastuullisesti. (Elenius & Latvus 2007, 272 – 273.)

Kristuksen kirkon työkentässä diakonian lähtökohtana voidaan pitää rakkauden kaksoiskäskyä:

sydämeestäsi, koko Jeesus vastasi: ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä

suurin ja tärkein. Toinen lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden varassa ovat laki ja profeetat.”

yhtä tärkeä on tämä: Rakasta kahden käskyn

(Matt. 22: 37 – 40.)

Elenius ja Latvus (2007, 273 – 275) pohtivat vanhakirkollista ajatusta ihmisten hyvinvoinnin yhteisöllisestä kokonaisvastuusta. Ajatuksen ydin oli se, että ihmisestä ja hänen hyvinvoinnistaan on vastuussa koko yhteisö eikä ihminen ole yhteisöstään riippumaton. Tästä kannanotosta seurasi se, että kristillistä auttamistoimintaa ei määritelty erikseen omana osa-alueenaan. Reformaation, pietismin ja valistuksen aikana kristilliseen ajatteluun tuli mukaan humanistisia painotuksia, ja modernista diakoniasta tuli osa teologista ilmentymää. Luterilainen reformaatio tähtäsi Hiilamon, Raunion ja Yengin (2007, 221) mukaan toimeentulo-oikeuksiin, koulutusoikeuteen ja sairaanhoitoon tarvittaessa. Luterilaisen reformaation idea toimii vielä tänäkin päivänä eli Jumalalta tuleva hyvä on välitettävä sinne, missä sitä tarvitaan. Kirkon maaseutustrategiassa (2008, 10) kirkko tukee ihmisiä kantamaan vastuuta itsestään ja toisistaan. Kirkko on ihmisten elämässä myötäelävä ja kannustava.

Diakoniatyö on seurakuntien toimintana kehittynyt vuosien saatossa ja siihen ovat vaikuttaneet sairaanhoito, sosiaalityö ja seurakuntatyö. Vuoden 1944 kirkkolaki edellytti jokaiseen seurakuntaan diakoniaviran perustamista. Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen neljännen luvun kolmannen pykälän mukaan ”seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta”. Vuoden 1972 kansanterveyslakiuudistus muutti diakonisojen työnkuvaa seurakunnallisen työn suuntaan, kun kotisairaanhoidon järjestämisestä tuli kuntien tehtävä. (Diakoniatyöntekijöiden ydinsaamiskuvaus 2007, 5; Hiilamo ym. 2007, 222; Juhila 2008, 41.)

Latvus (2004, 4) avaa diakoniaan laajempia näkökulmia tekstissään Diakoniaa on tutkittava. Mikä on diakonian ydintä ja mikä sen rajapintaa? Ensimmäinen

liittymäkohta tässä tarkastelussa löytyy arjesta. Kristillisen lähimmäisen rakkauden ja diakonian aidoin paikka on siellä, missä ihminen on toiselle ihminen. Paikassa, jossa tarvitaan ystävällistä sanaa, toisista huolehtimista tai auttavaa kättä. Lähimmäisestä välittäminen on länsimaisessa ajattelussa tullut näkyväksi kristillisen lähimmäis-käsityksen johdosta. Toisen huomioiminen elämässä on universaalia eikä siten positoidu mihinkään erityiseen uskonnolliseen tai poliittiseen viitekehykseen.

Latvus (2004, 4 – 5) määrittää diakonian ytimen ja rajapintojen tarkastelun liittyvän lähimmäisestä välittämiseen hyvän jakamisena. Ihminen, jolla on yli oman tarpeensa, jakaa heille, joilta puuttuu välttämätön. Ajattelun taustalta voi löytää ajatuksen Vanhan testamentin kymmenyksistä. Nykyisin tätä vastaavat erilaiset kriisiavun muodot. Diakonia auttaa kaikkia ihmisiä uskonnosta tai kansallisuudesta riippumatta. Latvuksen mukaan lähimmäisestä välittäminen järjestelmänä konkretisoituu pohjoismaisena hyvinvointivaltiojärjestelmänä. Yhteiskunnallisen tulonjaon avulla kaikille ihmisille pyritään takaamaan tasavertaiset elämisen olosuhteet. Hyvinvointiyhteiskunnan puolustaminen voidaan nähdä osana diakoniaa.

Diakonia -käsitteeseen Elenius ja Latvus (2007 , 275) liittävät ongelmallisuuden, joka tulee siitä, että se liittää kristillisen lähimmäisen rakkauden yhden erityisammattiryhmän tehtäväksi. Luther ei kuitenkaan määritellyt kristillistä lähimmäisen rakkautta diakonia -käsitteen kautta. Hiilamo ym. (2007, 220) painottavat kirkon toimivan hyvinvointivaltiossa kristillisen lähimmäisen rakkauden periaatteella. He eivät erottele lähimmäisen rakkauden palvelua pelkästään diakoniatyöntekijöiden osaksi. Ilkka-Ahola (2001, 21) käsittelee tekstissään seurakunnan vastuunkannon perustuvan nimenomaan lähimmäisenrakkauteen, ei hallinnolliseen velvollisuuteen.

Diakoniatyön tarkoituksena on kärsimyksen lievittäminen ja poistaminen käytettävissä olevin keinoin. Työn päämääränä on ihmisten kokonaisvaltainen auttaminen. Diakoniatyön tavoitteena on, ”että ihmiset löytävät turvallisen suhteen Jumalaan, saavuttavat tasapainon itsensä ja ympäristönsä kanssa

sekä selviävät elämän uskoa rajoittavista tekijöistä”. (Diakoniatyöntekijöiden ydinosaamiskuvaus 2007, 6.) Kokonaisvaltaiseen auttamiseen liittyy olennaisena Niemelän (2002, 95) määrittelemä moniulotteinen ihmiskäsitys, jossa yhdistyvät psyykkinen, henkinen ja fyysinen sekä sosiaalinen ihmisen ulottuvuuksina. Kokonaisvaltaisessa auttamisessa pyritään huomioimaan ihmisen ja elämän kaikki puolet vaikuttavina tekijöinä.

Rakkauden teologian soveltaminen diakoniaan on Eleniuksen ja Latvuksen (2007, 275) mukaan sopiva teologinen kehys hahmottamaan diakoniaa osana teologista kokonaisuutta. Ihmisten kohtaaminen tapahtuu Jumalan kasvojen edessä, he kohtaavat toisissaan Kristuksen. Ihmisten kohtaaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, jolloin siinä on mukana kristillisuus. Dialogissa teologisesta näkökulmasta katsottuna on läsnä Pyhä Henki, joka vie keskustelua eteenpäin. Teologinen ulottuvuus on aina läsnä ihmisessä Jumalan luomana olentona. Auttamisen teologian ydinajatus on Jumalan läsnäolosta auttamistilanteessa siellä, missä toisten taakkoja jaetaan ja kärsimys kohdataan. Jumalan rakkaus tulee todeksi ihmisten arkisten tehtävien keskellä.

Auttamisen teologiaan liittyy käsitys ihmisestä, auttamisen kohteesta. Niemelän (2002, 87 – 90) pohdinta ihmiskäsityksestä liittyy näkemykseen ihmisestä ja ihmisenä olemisesta. Kristillinen ihmiskäsitys sisältää ajatuksen ”ihmisen Jumalan ihmisenä, luotuna, syntisenä ja pelastusta tarvitsevana”. Jumalalta itseltään saatuna ihmisarvo on ehdoton. Ihmiskäsityksen teologiseen ulottuvuuteen kuuluu syntisyyden tunnistaminen sekä pelastuksen mahdollisuus Jumalan armolahjana. Suhde Jumalaan on kristillisen ihmiskäsityksen ydinkohtia, koska Jumalasta määräytyy se, mitä ihminen on, mitä ihminen ei ole ja mitä ihminen tekee. Kirkon maaseutustrategian (2008, 10) mukaan ”Jumalan läsnäolo elämässä antaa uuden ulottuvuuden, joka avaa väyliä toivolle, luottamukselle ja keskinäiselle rakkaudelle”.

Hiilamo ym. (2007, 232) näkevät diakoniatyön arvon ihmisen kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen mahdollistajana. Tällaisessa auttamistapahtumassa Eleniuksen ja Latvuksen (2007, 276, 282) mukaan täsmentyy ja konkretisoituu

auttamisen teologian ydin. Siinä kohdataan ihminen hänen omasta näkökulmastaan käsin, ei työntekijän intresseistä käsin. Auttaminen yläkäsitteenä määrittää tapahtuman luonteen ja diakonia sen alakäsitteenä selventää, kuka auttaa ja mistä käsin auttaa. ”Jokainen ihminen on ihmisyyden perusteella kutsuttu Jumalan työtoveriksi riippumatta uskosta, aatteesta, iästä tai sukupuolesta”. Jo reformaation aikoihin 1800-luvulla pyrittiin määrittelemään diakonia -käsitettä. Tulkinnoissa päädyttiin käyttämään diakonia sanaa lähimmäisen rakkauden synonyymina ja sen raamatullisena perusteluna. Lutherin mukaan oikeilla teoilla ei ole nimeä, koska auttaminen tapahtuu tietystä hetkestä. Niemelä (2002, 95) jakaa diakoniatyön eri muotoihin niiden sisällön perusteella huolimatta Lutherin perusteesta auttamisesta nimettömänä tapahtumana. Diakoniatyössä voidaan erottaa sielunhoitodiakonia, sairaanhoidondiakonia ja sosiaalidiakonia.

Kristilliseen ajatteluun kuuluu käsitys Jumalan vaikutuksesta kristityn elämässä. Jumalan vaikutuspiiriin kuuluu myös rakkauden teot ja lähimmäisestä välittäminen, koska rakkaus on Jumalasta ja se on kristitylle annettu lahja. Raamatussa rakkaudesta puhutaan lakina ja ohittamattomana velvoitteena. Rakkaus käsitetään Jumalan antamana armona. Varhaisen kristillisyyden elementteihin kuuluivat vääryyden vastustaminen ja hädässä olevan auttaminen. Aito auttaminen tapahtui aina Jumalan rakkaudesta. (Niemelä 2002, 89; Elenius & Latvus 2007, 277 – 280; Kirkon maaseutustrategia 2008, 10.)

Jumalan armoon ja rakkauteen kuvaavana esimerkkinä sopii Jaakobin kirjeen kohta:

Kuulkaa, rakkaat veljeni! Onhan Jumala valinnut juuri maailman silmissä köyhät olemaan uskossa rikkaat ja perimään valtakunnan, jonka Jumala on luvannut häntä rakastaville. Mutta te häpäisette köyhän. Eivätkö juuri rikkaat sorra teitä ja raahaa teitä oikeuden eteen? Eivätkö juuri he herjaa sitä jaloa nimeä, joka on lausuttu teidän ylitsenne? (Jaak. 2: 5 – 7.)

Diakoniatyö on osa seurakunnan kokonaistehtävää, sidoksissa kirkkoon ja teologiaan. Diakoniatyöntekijän tehtävänä on tutkia palvelun tarvetta

diakoniatyön osalta sekä mahdollisuuksien mukaan vastata palveluntarpeisiin. Apua suunnataan sinne, mihin minkään muun viranomaisen tarjoama apu ei yllä. Hänen tehtävänä on antaa apua avuntarvitsijoille esimerkiksi toimistovastaanottotyönä ja kotikäynneillä sekä tehdä etsivää työtä. Vastaanottotyössä on vahva sosiaalityön leima, joka on korostunut 1990-luvun laman jälkeen kasaantuvan köyhyyden ongelman myötä. Sosiaalinen diakoniatyö on osa diakoniatyötä. Diakoniatyön kokonaisuuden muodostaa kaikenkattava karitatiivinen tehtävä. Diakoniatyön tärkeänä osana on kannustaa seurakuntalaisia kantamaan vastuutaan lähimmäisistään sekä ympäristöstään. Diakoniatyöntekijä tekee yhteistyötä seurakunnan sisäisissä ja yhteiskunnallisissa verkostoissa, joilla tähdätään elinolosuhteiden parantamiseen. Hyvinvointivaltion muotoutuminen ja hyvinvointipalvelujen kehitys kavensi diakoniatyön tehtävää. (Iivari & Karjalainen 1999, 51; Malkavaara 2002, 257; Roivainen 2003, 27; Latvus 2004, 3; Diakoniatyöntekijöiden ydinosaamiskuvaus 2007, 6; Pyykkö 2007, 109 – 110; Latvus 2009, 72.)

3.2 Hyvinvointi -käsite ja sosiaalipoliittinen hyvinvointiteoria

Hyvinvointikäsitteelle on tyypillistä venyvyys ja moniulotteisuus. Kyse ei ole suppeasti vain valtion sosiaalisista tehtävistä, vaan siihen sisältyy muun muassa koulutus ja työvoimapoliittiset tehtävät. Valtion hoitamat sosiaaliset tehtävät ovat laajentuneet kansalaisten tarpeiden pohjalta ja siten on syntynyt poliittinen järjestelmä ja sitä kuvaava hyvinvointivaltion käsite. Käsitteellä kuvataan kehitysmalleja ja sosiaalipoliittisia järjestelmiä sekä tavoitteena olevaa tietynlaista yhteiskuntaa. Siihen voidaan ajatella sisältyvän idea pohjoismaisen reformistisen mallin paremmuudesta. Hyvinvointiin on sisäkirjoitettuna käsitys, jonka mukaan yhteiskunnan tulee hoitaa tehtävänsä hyvinvoinnin osalta niin kattavasti, ettei kenenkään tarvitse olla köyhä. (Beresford & Croft 1986, 3 – 4; Honkanen 1995, 7; Kinnunen 1998, 26; Malkavaara 2002, 257; Hill 2003, 1 – 7; Jalava 2005, 145; Jokinen & Saaristo 2006, 115; Juhila 2008, 40 – 41.)

Hyvinvoinnin kehityksen kääntöpuolena on se, ettei kehitys ole tavoittanut kaikkia ihmisiä. Erityisesti pitkäaikaistyöttömät, mielenterveys-, päihde- ja huumeongelmista kärsivien ihmisten hyvinvoinnin tilanne sosiaalibarometrin 2005 mukaan on heikko. Väestöryhmien välinen kuilu kasvaa, venyy ja syvenee. Polarisaatio näyttää jäävän pysyväksi. Hyvinvoinnin alueelliset erot näkyvät myös kasvukeskusten ja maaseutukuntien välillä. (Eronen; Londén; Perälähti; Siltaniemi & Särkelä 2005, 210.)

Hyvinvointiyhteiskuntalinjaus on vuoden 2003 Matti Vanhasen hallitusohjelmassa ja sen ajatuksena on: ”2000-luvun hyvinvointiyhteiskunta on osaamista korostava, työntekoon ja yrittämiseen kannustava, sosiaalisesti oikeudenmukainen ja alueellisesti tasapainoinen. Hallituksen päätavoitteena on kehittää hyvinvointiyhteiskuntaa parantamalla työllisyyttä ja vähentämällä työttömyyttä, vahvistamalla peruspalveluja ja toimeentuloturvaa sekä tasapainottamalla alueellista kehitystä. Maamme talous on saatava uuteen nousuun.” Hallituksen linjaukseen sisältyvä hyvinvointivaltiomalli on poliittinen, jossa yhdistyvät alue- ja sosiaalipolitiikka sekä talous- ja työllisyyspolitiikka. Hyvinvointivaltiota voi analysoida monesta lähtökohdasta käsin, jolloin myös tarkastelun tuloksena on erilaisia käsityksiä hyvinvointivaltiosta. (Saari 2005, 26, 36.)

Hyvinvointireformitutkimusta Gordon ja Walberg (2003, 3 – 4) luonnehtivat monisäikeiseksi, jossa voivat painottua eri tutkimussuuntausten näkemykset. Hyvinvointitutkimuksessa ja erityisesti uudistuksissa painottuvat erilaiset taloudelliset, koulutukselliset, psykologiset, sosiologiset ja poliittiset näkökannat sekä sosiaalityön toimintakentän periaatteet. Tutkimuksissaan Jalava (2005, 145 – 146) painottaa erityisesti hyvinvointijärjestelmän tukeutumista taloudellisen järjestelmän toimivuuteen niin kansallisesti kuin globaalisesti. Jälkiekspansiiviseen politiikkaan sisältyy vaara talouden pyrkimyksestä politiikan alueelle. Vaara liittyy hyvinvoinnin mittaamattomuuteen hintoina tai kustannuksina. Hinnoilla ja kustannuksilla mitattuna hyvinvointia ei voida kuvata oikeudenmukaisesti, koska todellisuudessa hyvinvointipoliittinen järjestelmä on

monimutkainen. Järjestelmän toimintaperiaatteet ovat hitaita muutoksille, mikä tarkoittaa myös itse hyvinvointijärjestelmän hidasta muuttumista.

Hyvinvointijärjestelmä Julkusen (2005, 239 – 242) mukaan kokee hiipivän muutoksen, jossa yhteiskuntapolitiikka kohtaa haasteen modernisaation ohjauksesta ja sen kehityksestä. Yhteiskuntapolitiikka vie muutosta eteenpäin. Modernisaatio ja ”globalisoituminen ei merkitse politiikan loppumista vaan politiikan murtumista kansallisvaltion käsitteellisten puitteiden ja kansallisvaltiollisten poliittisten instituutioiden ulkopuolelle”. Tarkoittaen että valtion tehtävät muuttuvat ajasta toiseen, ne määritellään aina uudelleen. Samoin kirkon tehtävät määritellään, esimerkiksi Kirkon maaseutustrategiassa (2008, 10) määritellään kirkko Jumalan läsnäolon yhteisöksi koko suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunnan muutoksen myötä kirkko on määritellyt omat maaseutustrategiansa, miten kirkko on läsnä maaseudulla ja toimii maaseudun hyväksi.

Yhteiskunnan hyvinvoinnin arvioiminen merkitsee Allardtin (1980, 13) mukaan todellisen maailman vertailua toivottuun maailmaan. Toivottu tila käsitetään yleensä sellaiseksi, että se on käytännössä saavuttamaton. Pelkästään havaitun ja toivotun maailman vertailusta tulee epärealistinen.

Oma subjektiivinen hyvinvointi on Hillin (2003, 7) tulkitsemana kiinni omasta toiminnasta, työnsaantimahdollisuuksista, perheen ja ystävien tuesta sekä yhteyksistä ei-valtiollisiin organisaatioihin; esimerkiksi Hoppingin (2003, 180) kuvailemaan yhdistykseen Generation of Hope, joka perustettiin vuonna 1993 Illinoisin osavaltioon yhdysvalloissa. Hillin tavoin Barnes (1997, 1 – 11) on kuvannut, miten ihmiset kehittävät omia sosiaalisia systeemejään tukeakseen toisiaan vaikeissa tilanteissa. Yhteistoiminnan ja sosiaalisen osallistumisen tavoitteena on estää syrjäytymistä ja samalla vaikuttaa hyvinvointivaltion tuottamiin palveluihin. Yhteiskunnan suojaverkot ovat Juhilan (2008, 41) käsityksen mukaan heikentyneet. Sen seurauksena diakoniatyö on vahvistunut ja tekee osaltaan vahvasti syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa.

Hyvinvoinnin analyysi edellyttää toivotun asiatilan hyvän yhteiskunnan mallia. Määrittely kohtaa erimielisyyksiä keskustelun mennessä julkilausumien ulkopuolelle. Hyvän yhteiskuntamallin rakentamista vastaan voidaan esittää argumentteja. Hyvinvoinnin rakentaminen vaatii toimintaa, myös oman hyvinvoinnin määrittelyä. Esimerkiksi huonot olosuhteet voidaan määritellä empiirisesti jokseenkin yksimielisesti, kun taas ihanteellisena tilana määriteltynä hyvälle yhteiskunnalle ei ole olemassa empiirisiä perusteita. Empiirisistä perusteita tulee ristiriitaisia tulkintoja, kun keskustelun fokukseen otetaan käsitteet kohtuullinen toimeentulo ja tasa-arvoiset elämisen ehdot. (Allardt 1980, 14 – 15; Beresford & Croft 1986, 3 – 4; Barnes 1997, 1 – 11; Järvelä 1999, 125; Gordon & Walberg 2003, 4; Hill 2003, 7; Jokinen & Saaristo 2006, 115.)

Jokainen ihminen määrittelee henkilökohtaisesti oman hyvinvointinsa tilan. Patton (1990, 94 – 98) liittää tähän hyvinvoinnin määrittelyyn asiakkaiden kokemusnäkökulman, joka on sidoksissa heidän kokemusmaailmaansa ja tarpeisiinsa. Hyvinvoinnin arvoulottuvuuksia on pohtinut muun muassa Erik Allardt (1980, 15 – 16), jotka hän on tiivistänyt seuraavaan kolmeen seikkaan:

- 1 Tietoon siitä, mistä ihmiset kärsivät.
- 2 Tietoon niistä tavoitteista, jotka ihmiset ilmaisevat yhteiskunnallisella toiminnallaan.
- 3 Tietoon ihmisten kielellisesti ilmaisemista arvostuksista ja toivomuksista.

Hyvinvointikeskustelua on perusteltu teoreettisesti. On kysytty, mihin voidaan perustaa väitteet siitä, mikä on tärkeää hyvinvoinnissa? Mitkä ovat hyvät ja huonot olosuhteet ja mitkä ovat tärkeimmät hyvinvoinnin ulottuvuudet? Onko olemassa objektiivisia hyvien ja huonojen olosuhteiden kriteereitä? Toiseksi on kysytty hyvinvoinnin sisältöä. Missä laajuudessa hyvinvointivaltio kohtaa kansalaistensa tarpeet? Kuinka paljon hyvinvointitutkimuksessa voidaan keskittyä aineellisen hyvinvoinnin tarkasteluun? Toisaalta hyvinvointivaltiota kaventaa alhaalta päin vaikuttavat paikallistason viranomais- ja kansalaistoimijat sekä yksilöistyvät kansalaiset ja toisaalta ylhäältä päin vaikuttavat valtiolliset ja ylikansalliset yhteistyöjärjestelmät sekä monikansalliset yhtymät globalisaatioprosesseineen. Suomessa on samaan aikaan tietoisesti

purettu keskushallinnon säätelyjärjestelmiä ja samalla heikennetty niihin liittyviä politiikan tekemisen ja vallankäytön mahdollisuuksia. Merkittävin muutos oli valtiosuusuudistus vuonna 1993, jonka tavoitteena oli kunnallisen hallinnon vahvistaminen ja tehokkuuden edistäminen sekä taloudellisuuden edistäminen. Se oli valtiolta tietoinen päätös siirtää vastuuta ja valtaa paikallisesti kunnille päättää alueellisesti asioistaan. (Allardt 1980, 18; Simpura 1999, 8; Klavus & Häkkinen 2000, 126; Hill 2003, 8.)

Voidaan olla samaa mieltä Glyptisin (1989, 76 – 79) ja Leonardin (1997, 35 – 37) kanssa siitä, että työtä voidaan pitää osoituksena ihmisen yhteiskunta tarpeellisuudesta hyvinvoinnin peruspilarina, koska työttömän ihmisen on rakennettava uudelleen osa elämänsä sosiaalisista rakenteista ja haettava mielekästä tekemistä työmarkkinoiden ulkopuolelta kokeakseen hyvinvointia ja ollakseen hyvinvoiva, joka viittaa vahvasti sosiaalisen osallisuuden kokemukseen. 2000-luvulla Jokisen ja Saariston (2006, 135 – 136) mukaan muutokset ovat nopeita, jossa työmarkkinoilla vaadittu koulutus vanhenee nopeasti. Hyvinvointivaltion tarjoamalle koulutukselle asetetaan omia yksilöllisiä ja erilaistuvien tarpeiden mukaisia vaatimuksia. Hyvinvointivaltion tarjonta kansalaisilleen on moninainen ohjeineen, neuvoineen ja tukineen. Elämässä kuitenkin keskeiselle sijalle ilman valtiollista vastausta jää ”kuinka meidän tulisi elää elämämme?”

Sosiaalipoliittinen tutkimus etsii Kinnusen (1998, 26) mukaan vastauksia ongelmiin ajankohtaisista sosiaalisista muutoksista. Hyvinvointia voidaan tutkia elinolosuhteiden, subjektiivisen kokemisen, voimavarojen ja tarpeiden näkökulmista. Hyvinvointia voidaan tarkastella negatiivisten vajausten ja positiivisten mahdollisuuksien kautta. Thompson ja Raikes (2003, 167) sekä Hill (2003, 8 – 9) pohtivat sosiaalipolitiikan uskottavuutta hyvinvoinnin perustana. He pohtivat teksteissään sitä, että mikäli joku uskoo politiikan olevan väärää tai tehotonta, silloin olisi syy nostaa esiin se seikka, miksi näin on. Usein kritiikki kohdistuu menneisyyden virheisiin. Sen vuoksi olisi tärkeää tarkastella sosiaalipolitiikkaa sen poliittista taustaa vasten, ei irrallaan siitä. Tämän lisäksi Rieger ja Liebfried (2003, 2) muistuttavat, etteivät sosiaalitieteen argumentit

ratkaise politiikan ongelmia, vaan ongelmien ratkaiseminen on poliitikkojen tehtävä. Heidän tutkimuksensa ei lähde ratkaisemaan globalisaation ongelmia sosiaali- ja taloustieteellisin keinoin eivätkä esitä viisauksia siitä, miten ne ehkä tulisi ratkaista.

Tutkimus tähtää tuomaan esille yhteiskunnallisia epäkohtia: Niitä asioita, joista ihmiset kärsivät tai heillä on resurssivajeita. Tutkimus ei lähde tekemään politiikkaa ja kritisoimaan poliittisia päättäjiä, vaikka kritiikitutkimuksiakin on esitetty. Allardt (1976, 50; 1998) jaottelee hyvinvoinnin koostuvan kolmesta osatekijästä. Elintason (having) hänen määrittelemänä kuuluvat terveys, tulot, asumistaso, työllisyys ja koulutus. Elintason lisäksi hyvinvointiin olennaisena osana kuuluvat yhteisyyssuhteet (loving), jotka koostuvat paikallis- ja perheyhteisyydestä sekä ystävyyssuhteista. Niiden lisäksi Allardt näkee osana hyvinvointia erilaiset itsensä toteuttamisen muodot (being), joita ovat arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit ja vapaa-ajan toiminta. Wellman ja Wortley (1990, 558 – 559) pohtivat hyvinvoinnin sisältöä yhteiskunnan tarjoaman sosiaalisen tuen ja turvallisuuden kautta. 'The social support that community members provide is a principal way by which people and households get resources, along with market exchanges (as purchases, barter or informational exchanges), institutional distributions (by the state or bureaucracies as citizenship rights, organizational benefits or charitable, and coercive appropriations (by interpersonal or institutional bullies)'. Wellmanin ja Wortleyn sekä Allardtin jaottelut hyvinvoinnin ydinkohdista ovat suhteellisen yhteneväiset. He pohtivat asioita, jotka ovat oleellisia määriteltäessä hyvinvoinnin ulottuvuuksia kuten sosiaalista yhteisyyttä tai osallisuutta.

Allardt (1980, 21 – 23) ja Hill (2003, 8 – 9) pohtivat hyvinvoinnin määrittelyä tarvekäsitteen avulla. Silloin hyvinvointi ymmärretään tilana, jossa yksilöillä on mahdollisuus saada kaikki keskeiset tarpeensa tyydyttyiksi. Tarvekäsité on ongelmallinen hyvinvoinnin määrittelyssä, koska se on kaksitahoinen käsite. Kun ihminen pyrkii tyydyttämään tarpeitaan, hän pyrkii tiettyyn tavoitteeseen. Hyvinvointi subjektiivisena käsitteenä Noposen (1971, 14 – 15) ja Hillin (2003, 7) mukaan on yksilön omasta kokemuksesta kiinni: Tunteeko hän itsensä

hyvinvoivaksi vai ei. Käsite tulee silloin määriteltyä subjektiivisesta näkökulmasta.

Hyvinvointikäsitteen Kinnunen (1998, 27) positiioi välittömiin 1) yksilöllisiin ai-neellisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin, 2) yksilön toiminta-, elämäntapa- ja elämän-hallintaresursseihin ja 3) yhteiskunnallisiin toiminta- ja jakomekanismeihin sekä jakoprosesseihin, joiden kautta hyvinvointi realisoituu ihmisten elämässä. Listauksen perusteella hyvinvointia voidaan tarkastella objektiivisesta, normatiivisesta ja subjektiivisesta näkökulmasta. Objektiivinen näkökulma korostaa tieteen keinoin määriteltyä hyvinvoinnin tasoa, kun taas normatiivinen lähestymistapa nojaa vankasti valtion säätämiin lakeihin kuten sosiaalisiin oikeuksiin. Subjektiivinen näkökulma kuvaa yksilöiden ja ryhmien itse määrittelemää hyvinvoinnin tasoa. Individuaalisen hyvinvoinnin ajatus sisältää hyvinvointivaltion keskeiset arvot, jotka ovat tasa-arvo, vapaus, demokratia, solidaarisuus, turvallisuus ja taloudellinen tehokkuus. Taloudellista kohtaa arvioitaessa ei Järvelän (1999, 125) määrittelemänä ole itsestään selvää, että valtion taloudellinen kasvu lisäisi hyvinvointia kaikilla kansalaisilla.

Yhteiskunnan muutoksen myötä ihmisten omakohtaiset kokemukset ja reagoitavat omaan elämänhallintaan ja elämän muutoksiin muuttuvat. Siten yksilö on sidoksissa sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurisen kontekstin vaikutukseen. Hyvinvoinnin sisältöä, rakennetta ja vajauksia voidaan tarkastella yksilön, perheiden, paikallisyhteisöjen ja koko yhteiskunnan näkökulmasta ajallisina prosesseina. Ajattelun lähtökohtana on on ihmiselämän dynaamisuus ja konstruktivisuus. Ihmisen subjektiveetti muodostuu siitä sosiaalisesta järjestyksestä, jossa hän elää. Elämää ja sen muutoksia värittää hyvinvointi ja hyvinvoinnin negatioiden alati muuttuva tila. (Layder 1994, 3; Fornäs 1995, 16; Leonard 1997, 33; Kinnunen 1998, 26.)

Hyvinvointivaltion pohjoismaiset erikoispiirteet eivät Allardtin (1986, 108) ja Julkusen (1992, 35) mukaan koostu pelkästään julkisen sektorin suuruudesta, vaan pikemminkin tavasta, jolla palvelut ja etuudet sekä sosiaaliturva on

organisoitu. Organisoinnissa valtion ohjaava rooli on monitahoinen. Hyvinvointijärjestelmä tähtää laaja-alaisuuteen kolmella tavalla:

1 Hyvinvointi ja huolenpito ei ole tarkoitettu vain erityisryhmille vaan kaikille kansalaisille. Esimerkkeinä tästä ovat kaikkia kansalaisia koskeva sairausvakuutusjärjestelmä ja kansaneläke.

2 Hyvinvointiohjelmat on institutionalisoitu lainsäädännöllä. Kansalaisilla on lain mukaan oikeus sosiaaliseen hyvinvointiin ja sosiaaliturvaan. Liberaalisen uskomuksen mukaan individuaalinen vastuu itsestä on korvautunut kollektiivisella vastuulla auttaa kaikkia saavuttaakseen mahdollisimman hyvän elintason.

3 Hyvinvointisopimuksien on oletettu kattavan laajasti eri elämäntilanteet kuten perheen, vapaa-ajan ja poliittisen osallisuuden.

Hyvinvoinnin rakentuminen on Honkasen (1995, 9) ja Hoppingin (2003, 180 – 184) mukaan merkinnyt perinteisten yhteisöjen ja yksityisten työnantajien tarjoaman turvan korvautumista monilta osin valtion organisoidulla sosiaaliturvalla ja palveluilla. Erilaiset yhteiskunnalliset ohjelmat tarjoavat sekä materiaalisia että hallinnollisia rakennusaineita tukea antavien suhteiden toimintaan. Julkinen palvelujärjestelmä lisää kansalaisten tasa-arvoa, koska he kaikki kuuluvat kansalaisuutensa perusteella palveluiden piiriin. Institutionaalinen hyvinvointijärjestelmä luo Allardtin (1999, 21) tulkitsemana tasa-arvoisuutta tarveharkinnan sijaan. Hyvinvointi pyritään saamaan aikaan poliittisin keinoin eikä markkinamekanismein. Malli lähtee oletuksesta, että hyvinvoinnin lähde on joko poliittinen tai taloudellinen. Ymmärtääkseen niitä sosiaalipolitiikkaan vaikuttavia tekijöitä täytyy tämä Stoeszin ja Saundersin (1999, 381) sekä Hillin (2003, 9) mallin mukaan perustua useampiin tekijöihin. Taustalla vaikuttavat sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet, jotka luovat tarpeen sosiaalipolitiikalle.

Jokinen ja Saaristo (2006, 139) tähdentävät hyvinvointivaltion kasvukauden olevan päätöksessään. Kasvukauden päätös ei tarkoita sosiaalipolitiikan loppumista tarpeettomana, vaan järjestelmän muuttumista etenkin julkisia menoja rajoittamalla ja kontrollia tiukentamalla. Julkusen (2005, 244 – 249)

mukaan yhteiskunnallinen hiipivä muutos näkyy alueiden eriytymisenä ja ihmisten elämänalueiden eriytymisenä. Elinikäinen kokopäivätyönormi hajoaa ja työn kautta saatava sosiaaliturva murenee, koska täystyöllisyys häviää ja sen mukana työperustainen sosiaaliturva. Työ muuttuu pätkätyöksi, josta seuraa toimeentulon niukkeneminen ja katkonaisuus. Hyvinvointivaltio institutionaalisisena mallina saattaa tulevina vuosikymmeninä kokea muutoksen kohti residuaalista mallia, jolloin kaikkea ei ehkä saakaan enää kansalaisuuden perusteella, vaan sosiaaliturvasta tulee vastikkeellista, mikä edellyttää yksilön omaa aktiivisuutta sosiaaliturvan ehtona.

Sosiaalipolitiikan tarpeesta ja laajuudesta on keskusteltu paljon hyvinvointivaltion kriisiytymisen myötä. Hyvinvoinnin pelastamiseksi ja kustannusten säästämiseksi on käytetty supistuksia ja juustohöylää. Ymmärtääkseen sen, mistä pohjimmiltaan on kyse, on syytä palata sosiaalipolitiikan juurille: Mistä kaikki alkoi. Kuusen (1963, 38) 60-luvun sosiaalipoliittinen analysointi sopii hyvin tämän päivän keskusteluun hyvinvoinnista. Hänen määrittelynsä sosiaalipolitiikasta kuuluu seuraavasti:

”Kun esidemokraattisena aikana sosiaalipolitiikkaa harjoitettiin ylhäältä käsin, tällöin toiminta sai, kuten todettiin, hyväntekeväisen, suojelevaisen luonteen. Nyt 1960-luvulla, kun sosiaalipolitiikkaa harjoitetaan kansasta käsin, yhteiskuntaryhmien välisenä ja sisäisenä asiana, ei työväenluokkaa eikä muitakaan yhteiskuntaryhmiä oteta enää yhteiskunnan suojelukseseen, vaan kukin ryhmä ottaa itse yhteiskunnalta ne edut, mihin ryhmän poliittinen voima ulottuu. Sosiaalipolitiikan painopiste on siten siirtynyt heikkojen yksilöiden ja ryhmien tukemisesta kansalaisten keskinäiseen tulojen tasoitukseen.”

Sosiaalipolitiikan laajensi hyvinvointipolitiikaksi Tuomiojan (1999, 49) mukaan se, ettei politiikan työn kohteena ollut enää pelkästään tarveharkinnan perusteella köyhin kansanosaa vaan koko väestö. Jokinen ja Saaristo (2006, 139 – 141) pohtivat, että universalismi ei olisi enää itsestään selvä periaate keskusteltaessa jälkiekspansiivisesta hyvinvointivaltiosta. Julkisten varojen käyttöä tulisi kohdentaa niitä eniten tarvitseville ”leikkaamalla keskiluokan ja hyvätuloisten saamia etuuksia ja palveluja”. Esimerkkinä tästä on lapsilisien

saaminen kansalaisuuden perusteella. Lapsilisien progressiivisuus sen sijaan kohdentaisi niitä enemmän pienituloisille kuin hyvätuloisille. Universalismista luopuminen veisi hyvinvointikäytäntöjä kohti tarveharkintaperiaatetta. Selektiivinen sosiaaliturva ei kuitenkaan ole yhtä tehokas köyhyyden poistaja kuin kaikkia koskettava hyvinvointivaltiojärjestelmä.

Hyvinvointiyhteiskunnan kannalta Mishran (1990, 18 – 19) ja Kinnusen (1998, 25) sekä Hillin (2003, 9 – 11) mukaan on kysymyksessä sosiaalipolitiikka, jossa korostuvat poliittiset, käytännölliset ja moraalis-eettiset näkökulmat. Sosiaalipolitiikan toteutuminen on nähtävä poliittisena prosessina. Samalla pyritään luomaan uudenlaisia toimintatapoja ja kanavia ihmisten hyvinvoinnin toteutumiselle sekä poistamaan ja ehkäisemään huono-osaisuutta. Viimeisten vuosien sosiaalipoliittiset muutokset ovat laajentuneet kolmannen sektorin alueelle.

Jokinen ja Saaristo (2006, 142) luonnehtivat valtion roolin mahdollista kaventumista hyvinvointijakoperusteissa moninaiseksi. Asia ei ole yksinkertainen, vaan sillä voi pahimmillaan olla hyvinvoinnin negaatioita ruokkiva vaikutus eli sosiaaliset erot kansalaisten välillä kasvavat, huono-osaisten asema heikkenee entisestään ja köyhyys ja sosiaaliset ongelmat lisääntyvät. Jos valtion hyvinvointitakausta puuttuisi, seurauksena saattaisi olla köyhimmän väestöosan totaalinen syrjäytyminen, koska ”yksilöllistyvässä yhteiskunnassa myös sosiaaliset riskit yksilöllistyvät”.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Tutkimusaineistojen analyysi

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108 – 118) jakavat sisällönanalyysin kolmeen erilaiseen versioon: aineistolähtöiseen, teorialähtöiseen ja teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Karkeasti jaoteltuna induktiivisen aineiston analyysi voidaan esittää kolmivaiheisena prosessina. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan, toisessa vaiheessa aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan ja viimeisessä vaiheessa aineistosta luodaan teoreettisia käsitteitä eli abstrahoidaan.

Tämän kolmivaiheisen analyysiprosessin Tuomi ja Sarajärvi (2009, 109) avaavat hieman yksityiskohtaisemmin analyysivaiheen etenemisenä, joka menee tarkasti näin:

- ”1 Haastattelujen kuunteleminen ja aukikirjoitus sana sanalta
- 2 Haastattelujen lukeminen ja sisältöön perehtyminen
- 3 Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaaminen
- 4 Pelkistettyjen ilmausten listaaminen
- 5 Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
- 6 Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen
- 7 Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä ja
- 8 Yläluokkien yhdistäminen ja kokoavan käsitteen muodostaminen.”

Aineiston pelkistämässä käytin litteroituja haastatteluja ja yhtä sähköpostiviestiä sekä sanelun mukaan kirjoitettuja haastatteluja. Aineiston pelkistämisen tarkoituksena oli karsia siitä epäolennainen aines pois. Mitä siitä sitten pelkistin pois, määräsi tutkimustehtävä, johon tutkimuksessa hain vastauksia. Aineistosta hain hyvinvointiin ja diakoniatyöhön viittaavia ilmauksia, jotka merkkasin erivärisillä värikynillä ja tarralapuilla. Ilmauksen ydinsanomaa listasin konseptin reunaan ja sen jälkeen listasin ne peräkkäin erilliselle

paperille. Analyysiyksikkönä käytin ajatuskokonaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109 – 110.)

Aineiston pelkistämisen jälkeen ryhmittelin eli klusteroin aineiston. Aineiston klusterointi tapahtui käymällä läpi koodatut alkuperäisilmaukset, joista etsin sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia. Mitä eroja tai samanlaista niiden väliltä löytyi, ne yhdistin yhdeksi klusteriksi ja nimesin ne klusteria kuvaavalla käsitteellä. Nimeämisen apuna käytin tutkittavan ilmiön diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena ominaisuuksia ja käsityksiä. Klusteroinnin jälkeen abstrahoin aineiston, jonka tarkoituksena oli löytää aineistoa kuvaavia teoreettisia käsitteitä. Tässä abstrahoinnin vaiheessa liitin empiirisen tulkimusaineiston teoreettisiin käsitteisiin, jotka oli pitkälti selitetty tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä. Tämän käsityksen perusteella voin sanoa sisällönanalyysin olevan sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Teoriaohjaava sisällönanalyysi ei poikkea aineistolähtöisestä muutoin kuin abstrahoinnin osalta, jossa hyödynnetään teoreettista viitekehystä. Tarkoituksena oli lähestyä aineistoa ilman ennako-oletuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110 – 117; Rättyä 2009, 61 – 66.)

Sisällönanalyysia Grönfors (1985, 144 – 146, 160 – 161) luonnehtii tapana tarkastella vain tutkimusaineistoa, koska sisällönanalyysilla voidaan empiirinen aineisto valmistella johtopäätösten tekoa varten. Itse sisällönanalyysilla ei voida tehdä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysi järjestää ja valmistelee aineiston teoreettista pohdintaa varten, varsinaisen pohdinnan ja johtopäätökset tekee tutkija itse. Empiirisen tutkimusaineiston analysoinnissa toteutuvat sekä analyysi että synteesi. Sisällönanalyysilla aineisto redusoidaan ja klusteroidaan osiksi ja kootaan yhteen synteesisillä. Tutkimusraportissa tulee kaikkien osien olla tasapainossa keskenään eivätkä ne saa sisältää ristiriitoja toisiinsa nähden.

Sisällönanalyysissa Toivosen (1999, 125 – 127) mukaan tutkittavana on tekstuaalista, kuultua tai nähtyä sisältöä jostakin. Hänen mukaansa sisällönanalyysi voi olla joko kvalitatiivinen tai kvantitatiivinen. Perinteinen tapa

on tarkastella aineiston tai sen osan sisältöä. Tulkintaan sisällöstä vaikuttaa vahvasti konteksti, jossa tutkittava asia esiintyy. Kvantitatiivisessa sisällönanalyysissä tutkitaan pintamerkityksiä ja lasketaan sisältökomponenttien esiintymistiheyksiä, esimerkiksi lasketaan sanojen frekvenssejä. Kvantitatiivisen sisällönanalyysin yksi tavoite on kontingenssien laskeminen eli tarkastellaan sitä, ”missä yhteydessä jokin havaintoyksikkö esiintyy”.

4.2 Ensimmäinen teema: Hyvinvointi

Ensimmäisen teeman muodostivat empiirisen aineiston tulokset siitä, miten diakoniatyö nostaa esiin hyvinvointikysymykset Tunturi-Lapin seurakunnissa? Miten diakoniatyössä määritellään hyvinvoinnin -käsite? Diakoniatyö nosti esiin hyvinvointikysymykset lähinnä subjektiivisen hyvinvoinnin ja niiden negatioiden kautta erilaisina marginaalikysymyksinä. Vastaajat ottivat kantaa myös hyvinvoinnin toteutumiseen yleensä.

H2: Se tuo mulle mieleen hyvän olon, johon liittyy ihmisen fyysinen hyvä olo, psyykkinen hyvä olo ja hengellinen hyvä olo. Vois sanoa tasapaino tai sanoisko no joo se on, siihen liittyy niin monta seikkaa. Hengelliseen hyvinvointiin liittyy itsensä tunteminen, myös yhteisöllisyys tai yhteisyys tai kirkollinen kristillinen yhteys.

Hyvinvoinnin määrittelemisen ulottuvuuksilla on yhteneväinen ihmisen ulottuvuuksien koskevan määritelmän kanssa. Lindqvist (1997, 34) määrittelee ihmisyyden ulottuvuuksina olevan ruumiillisuuden, sosiaalisuuden, henkisyuden ja hengellisyyden. Eri ulottuvuudet ovat samanaikaisesti vaikuttavia ja ne muodostavat yhdessä yhden kokonaisuuden. Ihminen ei ole täysin määriteltävissä, aina jää tilaa jollekin uudelle määritelmälle. Hakalan (2002, 234) mukaan sama ihmisen kokonaisvaltaisuuden olettamus toteutuu diakoniatyön auttamisessa, jonka tavoitteena on kohdata ja palvella kokonaisvaltaisesti. Ihminen ei ole vain yksilö, vaan kuuluu johonkin sosiaaliseen yhteisöön ja tiettyyn kontekstiin. Olla ihminen ja hyvinvointi ovat siis toistensa peilikuvia erilaisilla ulottuvuuksilla tarkasteltuna, ja ne toteutuvat samanlaisina paikasta riippumatta niin Järvenpäässä kuin Enontekiölläkin.

H5: Kun kaikki on palanssissa, terveys, on raha-asiat, raha-asiat on palanssissa kun oot töissä, yhteiskunnan tuilla ei eletä, ne ei riitä ne tuet elämiseen. Kyllähän se järkiki sanoo, että tulo on 400 euroa ei kärsi iskokaan poikkeama olla niin ollaan karilla. Avustuksissa oon ollu asiakkaan puolella, täytyy järellä aatella, kun on 40 euroa rahaa kukkarossa, ei sillä pärjää, oli yksinäinen tai perheellinen. On minun moraalilla pakko ollut avustaa, ei auta laskea, kuinka monta kertaa on avustanut. Tuuppaa eteenpäin, siitä on olleet ihmiset onnellisia, nyt on päästy tää kuukausi eteenpäin. Tapauskohtaisesti asiat pitää kattoa.

H3: Hyvinvointi? Se on sitä, että on itte tyytyväinen elämäänsä sekä tällä aineellisella että henkisellä että sosiaalisella puolella. Joillekin tämmönen aineellinen hyvinvointi on että hyvin vähän riittää. Joillekin on että ei mikään. Se että on itelle riittää, on tyytyväinen. Että on tämmönen tukiverkko olemassa ja sosiaalinen puoli pelaa ja että elämässä on haasteita, että on tekemistä ja että arki sujuu.

Ihmisten subjektiivisen hyvinvoinnin Kinnunen (1998, 101) jäsentää arkitodellisuuteen kuuluvaksi. Arkitodellisuus muodostuu erilaisista elämänalueista ja ne luovat pohjan sosiaalisen tuen tarpeelle asuinpaikasta riippumatta. Arki on vaihteleva ja muuntuva tila tasapainon ja tasapainottomuuden välillä. Hyvinvointiyhteiskunnan kompleksisuus vaikuttaa Kinnusen (2003, 60 – 61) mukaan yleiseen kehitykseen koko Suomessa, koska hyvinvointiyhteiskunnan ja hyvinvoinnin kasvun tilalle ovat tulleet hyvinvointiin vaikuttavat valikointi, priorisointi, rajoittaminen ja sopeutuminen. Sosiaaliturvan kohennuksen sijaan Tunturi-Lapin diakoniatyötä tekevät ovat huomanneet supistuvan ja marginalisoivan kehitystrendin.

H1: Se on kaukana siitä meidän seurakunnan työn tarpeesta tavallaan no tietysti, jos me aatellaan, että me ei tehä sitte muuta. Mitä se on, kun muut ei auta. Mitä ne ihmiset muuta apua siinä vaiheessa tarvii kuin rahhaa. Se on tilanne.

H1: Tilanne on sillä tavalla erittäin huolestuttava, että nykyvauhdilla taloudellinen tilanne koko ajan heikkenee. Nyt ollaan hurjassa oikeistolaisessa maailmassa, jonka mukaan köyhät pitääki kyykyttää ja täällä elinkeinoelämä ei kehity. Täällä on kaikki suojeltu. Tämä jää sosiaalisiksi reservaatiksi.

Sosiaalinen reservaatti pohjoisen alueena kuvaa hyvin harvaan asuttua maaseutua. Harvaan asutun maaseudun uhkana on negatiivisen kehityksen kierre (Kirkon maaseutustrategia 2008, 6). Harvaan asuttua maaseutua voidaan kuvata myös alueellisen erilaistumisen kehityksen kautta. Alueellinen erilaistuminen, väestön hyvinvointierot ja erilaiset ongelmat tuovat haasteita palveluverkoston ylläpitämiseen niin Tunturi-Lapissa kuin missä tahansa perifeerisellä alueella. Alueellinen erilaistuminen vaikuttaa suoraan kunnallisiin hyvinvointipalveluihin sosiaalitaloudellisina olosuhteina. Miten taata palvelut vähentyvillä resursseilla. Hyvinvointi erilaisina subjektiivisina tarpeina liittyy esimerkiksi ongelmia kuvaaviin trendeihin kuten syrjäytymiseen ja työttömyyteen, ja hyvinvointi resurssikysymyksenä liittyy kysymykseen alueellisesta palvelutarjonnasta Tunturi-Lapin alueella. (Kinnunen 2003, 66 – 72.)

H 1: Omaehtoinen usko tulevaisuuteen, toimeentuloon on hirveen vaikeasti saavutettavissa ja sille on vaikea keksiä, minkä takia täällä yhtä-äkkiä työttömyys laskis ja palvelut paranis ja taloudellinen hyvinvointi kehittyis. Se on semmonen alueellinen usko täällä. Ja sehän on tää ikäpyramidi, työkäset ja -haluset, motivoituneet, ne valuu pois täältä. Jäljelle jää vanhukset ja ne joiden työnsaanti mahdollisuudet on muuallaki heikot.

H1: 80 % on rajattu pois matkailun ja kaivostoiminnan käytöstä erilaisilla suojeluilla. Tää on erämaa-aluetta. Tämä kuuluu aluepolitiikkaan ja valtakunnan politiikkaan ja se on tosiasia, se on viivytystaistelua. Täällä ollaan kuin asemasodassa, kaivetaan poterot tuohon kunnan rajalle ja kaikki mitä etelästä esitetään, se yritetään ampua ala. Paitsi rahalähetykset otetaan vastaan.

Rahalähetyksiä tai ei, harvaan asutun maaseudun uhkana on negatiivisen kehityksen kierre ja suojellun luonnon reunaehdot. Kierre on itseäänruokkiva, kun nuoret muuttavat pois, palvelut kaikkoavat, uudet työpaikat eivät korvaa poistuvia työpaikkoja maataloudesta, vanhusväestön määrä lisääntyy, niin yksittäisen kunnan taloudellinen kantokyky on kovilla. (Kirkon maaseutustrategia 2008, 6.) Hyvinvointiin vaikuttavat Giddensin (1999, 32) mukaan tuotantoelämässä tapahtuvat muutokset, globalisaatio sekä muuttoliike. Monelle Lapin kunnista muutosvauhti saattaa olla liian raju ja kiivas, jolloin talouselämän kilpailussa häviäjiä tulee väistämättä. Liian suuret yksiköt eivät ole väestömäärältään pienten kuntien hallittavissa. Globaali kehitys tarjoaa potentiaalisia työ- ja opiskelupaikkoja usein kasvukeskuksissa, joihin muuttaa

ihmisiä eniten ehkä korkean työttömyyden alueilta. Muuttoliikkeestä aiheutuu sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia niin lähtökunnalle kuin muuttajat vastaanottavalle kunnalle. Vaikuttaa siltä, ettei millään poliittisilla keinoilla voida taata tasaista hyvinvoinnin jakaantumista ja yhtenäistä aluekehitystä.

Myös diakoniatyön kohteet Hiilamon ym. (2007, 227 – 232) arvioimina muuttuvat aina vallitsevan yhteiskuntatilanteen mukaan. Esimerkiksi lamaa edeltänyt aika painottui diakoniatyössä sielunhoitoon sekä erilaisiin ryhmätoimintamuotoihin. Laman seurauksena monet ihmiset joutuivat työttömiksi ja juuri he hakivat apua diakoniatyötoimistoista. Laman aikana ruokaavun merkitys oli tärkeä. Kirkon diakoniatyössä on alueellisia ja paikallisia eroja, Diakoniatyön arvoa lisää se, että se mahdollistaa asiakkaan kuulluksi tulemisen. Auttamistyössä Kristuksen kirkko kohtaa hädässä olevan ihmisen sanoin ja teoin. Kirkon maaseutustrategiassa (2008, 11) kysytään, millaisen kirkon maaseutu tarvitsee? Vastauksena kysymykseen annetaan kolmen adjektiivin luettelo: uskostaan elävä kirkko, rakkaudesta elävä kirkko ja toivoa levittävä kirkko. Kirkon maaseututyö nousee alueen arjesta ja uskosta.

Alueellisesti epäyhtenäinen muuttoliike aiheuttaa ongelmia alueille ja kunnille. Taloudellisesti taantuvilla alueilla poismuutto helpottaa työttömyyttä työvoiman tarjonnan supistumisella tai tilanne on niin vaikea, että positiivista vaikutusta on vaikea huomata. Samanaikaisesti muuttoliike heikentää Lapin alueen taloutta ja kaventaa sen kasvumahdollisuuksia. Olemassa oleva infrastruktuuri ja palvelut voivat jäädä vajaakäyttöön. Taloudellisesti kasvavilla alueilla ongelmat ovat päinvastaiset kuin muuttotappioalueilla. Kasvava väestömäärä luo paineita paikallishallintoon järjestää tarvittavat palvelut. Epäyhtenäistä aluekehitystä ja siitä johtuvia ongelmia valtiovalta pyrkii tasaamaan erilaisin aluepoliittisin keinoin, joilta Tunturi-Lapissa ei odoteta niin kovin ihmeitä tapahtuvan. (Laakso 1998, 20; Kallio 2001, 7.)

Muuttoliikkeellä voi olla suuri merkitys Lapin kuntien palveluverkoston kannalta, koska se vaikuttaa palvelujen järjestämistarpeen vähenemiseen tai kasvamiseen. Väestömääriltään pienillä kunnilla voi olla vaikeuksia organisoida

ja rahoittaa edes tarvittavia peruspalveluja. Helin, Laakso, Lankinen ja Susiluoto (1998, 109 – 110) sekä Eronen, Hokkanen, Kinnunen ja Rönneberg (2001, 59) pohtivat muuttoliikkeen vaikutusta kunnan väestön lukumäärään ja rakenteeseen sekä kunnallisten palvelujen tarpeeseen ja niiden kustannuksiin. Palvelutuotanto aiheuttaa kunnalle kustannuksia. Muuttoliikkeen kustannusvaikutukset ovat merkittäviä, sillä muuttaminen on ikävalikoivaa. Ikäspesifeistä palveluista muuttoliike vaikuttaa esimerkiksi lasten päivähoidon, peruskoulun ja vanhuspalveluiden kustannuksiin.

H2: Diakoniatyön pitäisi tuottaa ihmisille hyvinvointia. Kun syrjäkylillä käy, sillä viikolla vanhuksella käy vain taksimies, joka vie sille kauppaoستoksia. Sille ihmiselle. Että siellä joku käy. Mä varaan vanhuksille aikoja lääkärille ja pidän heistä huolta. Tai kannan puut sisälle. Tai lakasen edustan. Se tuottaa hyvinvointia. Ehkä hätätilanteessa vois joutua porojakin lypsämään. Seurakunnassa viran hoitoon kuuluu kaikki, enkä ole joutunut liturgiaa pitämään tai saarnaamaan tai en ole joutunut hautaamaan. Ne on papin töitä.

Diakoniatyön kentällä asiakkaan ensisijaista avuntarvetta tai ongelmaa Hakala (2002, 234) luonnehtii moninaiseksi; joskus ensisijaista hätää on mahdoton määritellä, koska ongelmat ja niiden syyt ovat tiukasti kietoutuneita toisiinsa. Määrittelymisen mahdottomuus tai mahdollisuus liittyy ihmiseen ja elämään kokonaisuutena, jonka kaikki puolet vaikuttavat toisiinsa. Taloudellinen niukkuus ja hätä voivat aiheuttaa ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta, jopa toivottomuutta ja turvattomuutta sekä vaikeuttaa ihmisen sosiaalisia suhteita. Ihmisen ja elämän kokonaisuuden näkökulmasta on mahdollista pohtia yhdessä asiakkaan kanssa erilaisia tuen muotoja. Tärkein avunkohteen muodostavat Tunturi-Lapin diakoniatyön toteuttajien sekä kirkkolain mukaan ne ihmiset, ”joita muu apu ei tavoita”.

Hiilamo ym. (2007, 232) painottavat vallitsevan hyvinvointijärjestelmän kyseenalaistamista ja suomalaisen hyvinvointijärjestelmän pohtimista. Tunturi-Lapissa diakoniatyöntekijät ajavat joskus asiakkaan oikeuksia viimesijaisen sosiaaliturvan saamisessa. Tällä tavoin he kyseenalaistavat vallitsevaa suomalaista hyvinvointijärjestelmää diakoniatyön kontekstista käsin.

H2: Täytyy myöntää, että yhteistyötahot on laiskoja. Kunnasta tulee harvoin yhteydenottoja. Vain silloin kun halutaan, että diakoniatyö antaa rahaa. Olen lähtenyt sossuun asiakkaan tueksi, että saahaan asiat hoidettua. Kun on ollut kauheata angstia. Tukena ja asiantuntijana. Valitettavasti sosiaali joutuu antamaan vähän enemmän, kun on diakoniatyöntekijä paikalla. Kun rahat ei olisi riittäneet mitenkää päin. Nyt alkoi löytymään perusteita, kun ajattelee asioita pitemmällä tähtäimellä. Mä teen asiakkaitten kans tarkat laskelmat siitä, mihin rahat riittää. Ne ihmiset on niin ahistuneita, ettei niillä voimat riitä. Sitten kolahtaa taas, kun meni miinukselle.

Hiilamo ym. (2007, 232 -233) pohtivat diakoniatyöntekijän positiota diakonian kentällä. Paikallisella tasolla diakoniatyöntekijät ajavat asiakkaiden asioita viranomaisiin päin ja ottavat kantaa sekä sosiaalisiin että taloudellisiin epäkohtiin. Diakoniatyöntekijät tekevät yhteistyötä paikallisten viranomaisten ja päättäjien kanssa sekä tuovat esille huomion arvoisia asioita mediassa. Perifeerisen diakoniatyön keskeinen tehtävä on käydä keskustelua hyvinvointipalveluista ja niiden turvaamisesta Tunturi-Lapissa. Erosen ym. (2005, 211) mukaan ”hyvinvointipalvelujen tuottajien mahdollisuudet tukea eri väestöryhmien hyvinvointia vaihtelevat suuresti”. Eniten haastetta tuovat pitkäjänteinen, räätälöity ja kohdennettu työ johonkin tiettyyn erityistarpeeseen. Tässä kohtaa on syytä pysähtyä pohtimaan, kuinka paljon ihminen vastaa itse omasta elämästään ja omasta toiminnastaan.

Elenius ja Latvus (2007, 272, 276) tähdentävät, että diakoniatyön avun ja avustamisen tulee olla oikea-aikaista ja toista ihmistä kunnioittavaa. Auttaminen lähtee aina asiakkaan tarpeesta ja hänen näkökulmastaan. Siinä huomioidaan kaikin puolin se, miten hänen hätään ja avun tarpeeseen vastataan esimerkiksi asiakasta kuulemalla empaattisella tasolla, jolloin nähdään sanojen taakse huumoriakaan unohtamatta.

H5: Ne kaikki ihmiset on ihania ihmisiä, täytyy katsoa vain hädän taakse.

H5: Täällä ei auta huumoria hukata, se on tärkeä elementti.

H1: Tarkoittaen ymmärrystä. Sellaista ymmärtämistä. Sanotaan että siihen tarvitaan empatiaa. Empatiaa. Sanan syvässä merkityksessä, että näkee sanojen ja puheen taakse.

H1: Ihmiskeskeisyys saavutetaan, siihen tarvitaan aikaa, sitoutumista ja ymmärrystä, että monet asiat ovat ihmisestä itsestä kiinni kuin siitä surkeasta ympäröivästä yhteiskunnasta.

Tällaisen empaattisen ja syvällisen ajattelun taustalla vaikuttaa Lindqvistin (1997 35 – 38) tulkitsema kristillinen ihmiskäsitys, jonka mukaan ihmisellä ei ole valtaa elämän arvon tai arvottomuuden määrittelyssä. Ihmisen arvo ei ole kiinni suorituksista, koska ihmisarvo on ehdoton, jakamaton ja kaikille yhtäläinen. Heikko ihminen tai muista riippuvainen ihminen on samalla lailla tärkeä ja persoonallinen kuin kuka tahansa. Ihminen elää ruuasta ja juomasta, ehkä heikollakin eväällä tulee toimeen, mutta ilman toivoa ihminen ei voi elää. Sen vuoksi elämässä käydään jatkuvaa taistelua epätoivoa vastaan. Tähän toivo-epätoivo kamppailuun diakoniatyössä otetaan kantaa, kuitenkin niin, että Hiilamon ym. (2007, 233) mukaan jokainen seurakunta päättää itse diakoniatyön sisällöstä, koska seurakuntadiakonia ei ole lakisääteistä. Siitä johtuu, että kenelläkään ei ole oikeutta vaatia tietynlaisia itseä miellyttäviä diakoniapalveluja.

4.3 Toinen teema: Diakonian vastaus hyvinvoinnin haasteeseen

Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyö tarjoaa vastauksena osallisuutta, viimeistä luokkaa ja kokonaisvaltaisuutta hyvinvoinnin haasteeseen. Osallisuus tarkoittaa lähimmäisen rakkauden toteutumista ja konkretisoitumista käytännön tasolla joko kotikäyntityönä tai yhteistä kokoontumista sille tarkoitettussa paikassa. Se tarkoittaa konkreettista paikkaa, minne mennä, mihin kuulua.

H1: Seurakunnan tulis olla Jumalan lasten perhe. Se lähtis jotenkin siitä. Sehän ei rajaa siinä, siis kaikki luodut kuulus siihen. Ja siltä kannalta sehän ei toimi, paitsi täällä Luova Tuvan kautta. Se on perheen olohuone, jossa on lähimmäispalvelukeskus.

Perifeeriseen diakoniatyön substanssiin kuuluu rakkauden lahjoittajana ja rakkauden olemuksena Jumala. Elämän negatiot, kärsimys ja erilaiset menetykset vaikuttavat käsitykseen ja uskoon Jumalasta. Kärsimykseen, elämän pimeyteen ja toivottomuuteen lohtua ja valoa tuo hyvyyden kokemukset. ”Hyvyys on olemassa ja hyvydellä on kyky ja voima valaista maailmaa.” (Mannermaa 2007, 11 – 12.) Diakoniatyössä toteutuvat rakkauden ja hyvyyden antaminen eteenpäin sellaisena kuin kristitty itse on saanut ne Jumalalta.

H4: Sitte on Tiistaitupa, tuossa pappilassa joka toinen tiistai. Ni ni tota kello 13 ja 15 välillä ni sillävälillä siinä on päiväkahvit ja ohjelmaa aena vaihtelevasti, mitä ihmiset toivoo ja haluaa. Sellanen kohtaamispaikka. Enimmäkseen vanhempia ihmisiä siinä käy. Niille ihmisille se on tarpeellinen, jotka siinä käö. Ettei sitä äkkiä viiti lopettaa, jos se joilleki on tärkeä. Pitäs saaha mukaan vapaaehtosia, jos vapaaehtosvoemin. Minä oon koettanu saaha, että joku muuki välillä laettas siinä.

H1: Se on semmonen ihmisellä on aina jonkinlainen viitekehys tai verkko. Paikka. Sanotaan, että sillä on paikka. Hänellä on paikkansa. Kun aatellaan niin meillä on täällä hirveän paljo yksinäisiä ihmisiä. Sosiaalisia, terveydellisiä, taloudellisia ongelmia. Ne assuu jossai rivitalon yksiössä tai jossai korvessa mummolta saadussa mökissä. Niissä ei täyty mikään semmonen hyvän elämän kriteeri. Siinäpä sitä onkin diakoniatyöntekijällä pohtimista, kun hän ei voi parantaa häntä sairauksistaan. Ei voi taata hänen hyvää taloudellista toimeentuloaan. Hän ei voi muuttaa hänen kanssaan asumaan sinne kaveriksi. Niin mitä siinä voi tehdä?

H3: No semmonen, mistä mä oon haaveillu. Haaveillu ja puhunu muitten ihmisten, kunnan ihmisten kanssa, niin on mummonkammari tyyppisestä, että olis semmoinen paikka missä tulla ja olla semmoset ihmiset, joilla ei muuten oo sitä seuraa, että ois semmonen menemisen paikka. Olis tiettyyn aikaan viikosta, vaikkei joka päivä oliskaa olis ovet auki ja sieltä löytys seuraa ja siellä vois olla jonkinlainen vapaaehtoistyö päivystyski. Vapaaehtoisia pyöritämässä. Ja ma tykkään, että vapaaehtoisilla teetetään kaikki, mitä voidaan. Vapaaehtoisia pitäs saada rekrytoitua elikkä kaikki noi joutilaat, jotka ei tiedä mitä tekisi.

Malkavaara (2002, 255) pohtii diakoniatyön kehittymistä lähimmäispalvelun osalta siten, että seurakuntalaiset lähtivät mukaan vapaaehtoisiksi lähimmäispalveluun ja tukihenkilötoimintaan.

Vapaaehtoistoiminta Tunturi-Lapin diakoniatyössä on kasvanut nopeasti. Vapaaehtoistoinnassa saivat edellä mainitut joutilaat mielekästä tekemistä ja yksinäisyydestä kärsivät ihmiset saivat mukavaa juttuseuraa ja toivoa elämäänsä. Viirkorpi (2011) jaottelee osallisuuteen kuuluvaksi mukanaolon, vaikuttamismahdollisuudet, toiminnallisuuden ja omakohtaisen aktiivisuuden. Mönkkönen (2007, 90 – 92) tähdentää sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä ihmiselämässä, koska ihmiselle tärkeät ja merkitsevät asiat syntyvät nimenomaan vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Keskusteluissa ensisijaista on jaetun ymmärryksen merkitys, joka on mahdollista vastavuoroisessa keskustelussa.

Niemelän (2002, 89) mukaan lähimmäispalvelussa tai tukihenkilötoiminnassa toteutuu kristillisessä merkityksessä Jumalan palveleminen. Palvelu on tarkoituksenmukaista, koska ihminen elää jokapäiväisessä elämässä yhteydessä muihin ihmisiin myös perifeerisellä alueella. Lindqvist (1997, 40 – 41) on päätenyt Niemelän kanssa samoille linjoille kristillisestä lähimmäiskäsityksestä. Lindqvist kirjoittaa, että lähimmäisessä kohdataan Kristus ja se perustuu siihen, että ”ihmisen palveleminen ja Kristuksen palveleminen eivät ole erotettavissa toisistaan”. Usein hyvinvointikeskustelussa nimetään pärjääjät ja häviäjät, ketkä onnistuivat ja ketkä eivät onnistuneet. Kristillisesti ei ole oikein jaotella ihmisiä onnistujiin ja epäonnistujiin, on vain ihmisiä. Lähimmäispalvelukeskus, Tiistaitupa tai Luova Tupa mahdollistavat toiminnassaan yksinäisten tai syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten sosiaalisen osallisuuden ja kohtaamiseksi tulemisen. Tärkein seikka toiminnassa lienee puolustaa heikkoa ja puolustuskyvyttöä sekä hänen ihmisarvoaan kaikesta kurjuudesta ja surkeudesta huolimatta.

Tunturi-Lapin diakoniatyössä hyvinvoinnin haasteeseen vastataan olemalla se viimeinen luukku, josta ei ketään käännytetä pois. Ihmisten asioihin paneudutaan asia kerrallaan, jolloin hallitsematon kaaos saadaan hallittavaan muotoon. Malkavaaran (2002, 255) mukaan diakoniatyö hoitaa hyvinvointiyhteiskunnassa kapeaa marginaalityötä, sosiaalipalvelujen reunalla tapahtuvaa todellista viimesijaista auttamistyötä. Ongelmana eri alojen työssä

Mönkkönen (2007, 127 – 128) ja Eronen, Londén, Perälähti, Siltaniemi ja Särkelä (2007, 173) näkevät työntekijöiden erilaiset toimintakulttuurit, koska jokainen näkee asiat erilaisena. Saattaa tuntua, että jokainen puhuu vähän eri asiakkaasta, vaikka puhutaan samasta asiakkaasta. Näkemyksiä voi olla vaikea sovittaa yhteen, mikäli ne ovat niin toisistaan eriävät. Eriäviin näkemyksiin vaikuttaa alalla vallitseva työskentelyideologia ja kaikki työntekijät eivät paneudu yhteistyöhön samalla intentiolla, vaikka toiminnalla saatu hyöty koskettaisi kaikkia. Kuitenkin yhteneväiset näkemykset ja viranomaisien välinen yhteistyö on tärkeää ennakoivassa työssä ehkäistä ongelmien kasautuminen. Yhteistyön tulisi olla rakentavaa ja asian ytimeen pureutuvaa sekä sosiaalityössä että diakoniatyössä.

H1: On semmosia diakoonisia tapauksia, joiden kanssa on tehty työtä, ja meillä on tilanteita, joissa useamman vuoden työ ja on nähty perhe- elämän eheytyminen. Sillälailla, että asiat on järjestyksessä. Ja se että asiat on järjestyksessä, merkitsee, että monesta asiasta, asumiseen liittyvistä asioista aina polttopuista lähtien, sairauskysymyksissä diaknoosien saamisesta. Hallitsematon kaaos pystytään saamaan hallittavaksi, ymmärrettäväksi. Perheessä voidaan priorisoida, tuo asia, tuo asia, tuo asia, silloin ei oo kaikki päin persettä. Vaan silloin on asia kerrallaan. Sillä tavalla on saatu minun mielestä hyviä tuloksia.

H5: Kyllä minä näen sen hirveän tärkeänä, jos seurakunnassa ei olisi diakoniatyötä, miten näille ihmisille kävis. Mehän ollaan se viimeinen luokka. Ihminen tulee sillä varjolla, että on hetkellinen avun tarve, kun on purkanut itteään, ei se oo muuta tarvinnutkaan. Ymmärtää. Saa puhua. Ei saa olla, että kuin sosiaalipuolella, että o minuuttiaikataulu ja monien ovien takana, ei ihminen jaksa silloin, kun se on ahtaalla monia ovia aukoa. Monen viikon päähän. Hyvän aika. Se on liian kaukana. On oltava saatavilla silloin, kun ihminen tulee ja on hätä. Siihenhän se perustuu, että me ollaan työajattomia. Se on semmonen asia, ettei saa mennä siihen. Se pitäis seuloa se hätä, eikä panna pitkään jonoon. On mulle asiakkaita tullut sosiaalipuolelta, ootko kysynyt ja miten oot saanut ajan. Ei jaksa mennä ihmiseltä toiselle sillee varauksen kanssa. Varsinkin semmoset ihmiset, jotka on sairaina, miten siinä jaksaa hoitaa omia asioita, miten siinä jaksaa mennä luukulta toiselle.

Diakoniatyössä Juhila (2008, 41 – 42) korostaa ihmisen kokonaisvaltaisen auttamisen lisäksi aineellista ja taloudellista auttamista. Suomen

evangelisluterilaisen kirkon kirkkojärjestyksen neljännen luvun kolmas pykälä toteutuu Tunturi-Lapissa juuri näin: ”seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta.”. Käsitteenä 'viimeinen luukku' on juurtunut diakoniatyöhön Viimeisen luukun voi tulkita myös paikkana hakea taloudellista apua ja ”ihmisarvoisen elämisen ja olemisen paikaksi silloin, kun muiden paikkojen ovet ovat sulkeutuneet”. Tutkimuksessa ei tullut esille konkreettinen seikka, kuinka paljon seurakunnat panostavat taloudelliseen hyväntekeväisyyteen. Taloudellisen tuen lisäksi seurakunnan diakoniatyössä panostetaan hengelliseen tukemiseen.

Hiilamo (2007, 106 – 109) luettelee lähimmäisyyteen ja työhön lähimmäisen hyväksi kuuluvaksi aitouden ja läheisyyden, teeskentelemättömyyden ja näkyväksi tulemisen. Näkyväksi tulemisen voi ymmärtää monella tavalla, auttamistapahtumassa tehdään näkyväksi auttaminen eli tuodaan julki hätä jollain konkreettisella tavalla vaikka keskustelemalla tai näkyväksi tuleminen tarkoittaa äänen antamista asiakkaalle, hänen tuntemuksiensa sanoittamista sanoiksi. Lähimmäisyys katsotaan kuuluvaksi diakoniatyöhön, kun taas sosiaalialan auttajat arvioivat asioita tapahtumien ulkopuolelta. Sosiaalityön ulkopuolisuuden kokemukseen voi vaikuttaa se, ettei sosiaalityötä tehdä hyväntekeväisyyden tai lähimmäisen rakkauden periaatteella, vaan toiminta on lakiin sidottua ja toimeentulotuki avustuksena on valtion taholta tiukasti normiohjattua. Tästä saattaa tulla käytännön tilanteissa tiukkojakin työkenttien vastakkainasettelua, joka ei ehkä ole reilua tai asiakkaan kannalta kovin rakentavaa.

Lähimmäisyyteen kuuluvat sekä konkreettiset teot että vilpittömyys ja avoimuus lähimmäistä ihmistä kohtaan. Lähimmäisyyteen kuuluvat luonnollinen oleminen ja vuorovaikutus. Lähimmäisyyden tarkoituksena on antaa aikaa ja huomiota toiselle ihmiselle. Osallisuuteen Viirikorven (2011) mukaan kuuluvat esimerkiksi keskustelu- ja suunnitteluosallisuus, jossa ihmisellä on mahdollisuus osallistua asian käsittelyyn ja valmisteluun. Lähimmäistyössä yhteinen kokoontuminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Mönkkönen (2007, 92 – 94) kiteyttää dialogisen kommunikaation avaintekijöiksi muutamia huomioimisen arvoisia seikkoja. Ensimmäisenä työntekijän (tai lähimmäisen) tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka puhumme asiakkaalle (ihmiselle) hänestä itsestään ja hänen läheisistään. Toisena seikkana tulee kiinnittää huomiota siihen, kuinka uskomme hänen tarinaansa ja miten täydennämme hänen tarinaansa. Liian nopea ja hätäinen vuorovaikutus saa keskustelun toisen osapuolen lukkoon ja perääntymään. Hän vetäytyy 'hyvin menee' suojauksen taakse ja pysyy siellä. Liiallinen ymmärtäminenään ei ole hyväksi, koska sillä suljetaan ristiriidat ja erilaiset näkemykset asioista keskustelualueen ulkopuolelle ja ulottumattomiin. Tasavertaisen keskusteluyhteyden aikaansaaminen on paras mahdollinen tapa lähteä toteuttamaan diakoniatyötä vaikkapa lähimmäispalvelukeskuksessa.

Mannermaa (2007, 15 – 19) kirjoittaa tekstissään: ”Emme saa sallia pahaa tapahtuvan yhdellekään ihmiselle, vaan että meidän on kaikin tavoin osoitettava hyvyttä ja rakkautta, minkä on, sanottakoon se vielä kerran, kohdistuttava erityisesti vihollisiimme.” Jumala kehottaa meitä iloon, ylistykseen ja kiitokseen elämässä. Jumala antaa meille hyvät lahjansa käytettäväksi. Lahjat ei ole tarkoitettu hukkaan heitettäväksi tai unohdettavaksi. Pohjoisen ihmisen tulee antaa lähimmäiselle sitä hyvää, minkä hän on itse saanut Jumalalta. ”Niin kuin Kristus kanto kristittyjen kuormia, niin kristitytkin kantavat molemminpuolisesti toistensa kuormia.” ”Kommuunio, kristittyjen keskinäinen yhteys on juuri rakkautta. Luther tähdentää, että rakkauden hengellinen affekti, lahjoittava pyyteetön rakkaus on koko kristillisen uskonnon hermo, jota ilman se ei voi olla olemassa.”

4.4 Kolmas teema: Tulevaisuudennäkymät

Tulevaisuus Tunturi-Lapin seurakunnissa diakoniatyönkentällä näyttää työntäyteiseltä. Diakoniatyön tarve ei häviä Pohjois-Suomesta yhteiskunnan modernisaation myötä, päinvastoin eriarvoisuus ja marginalisoituminen

voimistuvat alueellisen kehityksen seurauksena. Alueellinen erilaistuminen ja eriytyminen tulevat esille hyvinvointikysymyksissä. Diakoniatyön suunnitteluun ja toteutukseen vaikuttaa vahvasti alueen seurakuntien työntekijärakenne. Tunturi-Lapin seurakunnissa yksi tai enimmillään kaksi diakoniatyöntekijää vastaavat seurakuntansa koko diakoniatyön laajasta kentästä, erikoistumista tiettyyn diakoniatyön lohkoon ei ole mahdollista toteuttaa.

H1: Tällä hetkellä meillä ei ole diakoniatyön virkaa täytettynä. Viraston kautta yhteydenottojen niinku vastaanottaminen. Viimeisiä otan täällä vastaan, jotka apua tarvitsee, on taloudellinen avustaminen. Toinen diakoniatyönmuoto on, meillä on kunnan kanssa yhteinen tämmönen Luova Tupa. Ja siitä on tullu semmonen, että ihmiset istuu siellä ja se on ennenkaikkea näiltä kyliltä tuleville, jotka käyvät ja jotka kärsii yksinäisyydestä ja jotka tuota kaipaavat ihmiskontaktia ja toinen toistaan haastattelee ja raatiit.

'Diakoniatyötä Enontekiöllä, Suomen käsivarressa' otsikoi Kultima (2008, 36 – 37) diakoniatyötä käsittelevän artikkelinsa Diakonia -lehdessä. Kirjoitus on Kultiman jäähyväispuhe hänen siirtyessään Enontekiöltä töihin Järvenpään seurakuntaan vuonna 2008. Tekstissään hän käsittelee diakoniatyön erityispiirteitä pohjoisessa perifeerisellä alueella. Työ on ollut ensisijaisesti sielunhoitotyötä kotikäynneillä, koska paikkakunnalla oltiin totuttu papin tai seurakuntasisaren vierailuun. ”Ei ollut totuttu siihen, että heitä pitää erikseen kutsua. Jotkut jopa loukkaantuivat, kun pyysin lehdessä seurakuntalaisia ottamaan yhteyttä ja pyytämään tarvittaessa kotikäynneille, sillä ulkopaikkakuntalaisena en tuntenut kyllä enkä ihmisiä.” Enontekiöllä kiistoja aiheuttaa suomi-saame vastakkainasettelu sekä sukujen väliset keskinäiset suhteet kaukaa, jopa menneiden sukupolvien ajoilta. Tiedyt kontekstuaaliset piirteet värittävät diakoniatyötä perifeerisellä alueella ja yksi niistä on sukupolvien ajan ja yli kestäneet riidat ja kaunat.

Diakoniatyö on Kultiman (2008, 36 – 37) mielestä ollut monipuolista. Syynä monipuolisuuteen on suppea työntekijämäärä. Tuolloin Enontekiön seurakunnassa työskenteli kolme viranhaltijaa ja palkkioperustainen kanttori.

Työn kuva pienessä seurakunnassa ainoana diakoniatyöntekijänä on laaja. Koska tuolloin seurakunnassa ei ollut lapsi- eikä nuorisotyöntekijää, diakoniatyöntekijä hoiti myös kyseiset tehtäväalueet. Diakoniatyöntekijän tehtäviin on kuulunut: ”isokoulutus, rippileiri, lasten kesäleiri, arkipyhäkoulut, kotikäynnit, hartaudet, diakonia-avustusten tekeminen, seurakuntaretki, perheretki, kehitysvammaisten leiri, erilaisten juhlien järjestäminen ja piirien vetäminen ja pitkät ajomatkat kelillä kuin kelillä kylästä toiseen pitävät huolta, ettei yksikään päivä ole samanlainen.”

Tunturi-Lapin diakoniatyötä kuvaa hyvin laaja-alaisuus, jossa ei ole keli- eikä pakkasrajaa. Vaikka diakoniatyön kenttä ja tehtäväalueet ovat laajat, itse diakoniatyö rajautuu Malkavaaran (2002, 255 – 257) mukaan kapealle marginaalialueelle. Diakoniatyö on ollut usein sosiaalityön täydentäjä, koska hyvinvointipalveluiden järjestäminen kuuluu yhteiskunnan tehtäviin.

H4: Diakonian tulevaisuus, varmasti on avun tarvetta, työ ei lopu milloinkaan. Avun tarvitsijoita on aina. Se on aina, kun aina on ihmisiä, niinhän se oli alusta alkaen. Aina on köyhät keskuudessa. Monenlaista ahdinkoa. Missä on ihmisiä, siellä on ahdinkoa. Varmasti diakonialle on tarvetta. Sitä kasvatusnäkökulmaa saisi lisätä, toinen toistaan saisi huomioida enemmän.

H5: Hyvä ja huono piirre on, että työntekijä on aina tervetullut paikkaan, mihin mennään. Ihmiset kokee jatkuvaa yksinäisyyttä. Sitä työtä on vaikka kuinka paljon. Diakoniakentältä se ei lopu. Pitäs tehdä vielä enemmän, koska maakunnissa asuu ihmisiä. Periferiassa.

Perifeeriseen seurakuntatyöhön tai maaseudun seurakuntatyöhön Peura (2008, 12 – 13) ottaa kantaa kirjoituksessaan 'Parhaiten maaseutua palvelee uskosta elävä kirkko'. Tekstin lähtökohtana on Kirkkohallituksen laatima Kirkon maaseutustrategia. Maaseutustrategian päällimmäinen sanoma on: ”Kirkko elää maaseudun ihmisissä ja samaistuu heidän kohtaloonsa. Jumalan läsnäolon yhteisönä kirkko on läsnä koko suomalaisessa todellisuudessa. Jumalan läsnäolo elämässä antaa uuden ulottuvuuden, joka avaa väyliä toivolle, luottamukselle ja keskinäiselle rakkaudelle.”

Haastatteluissa käy ilmi huoli pohjoisen kylien tilanteesta, kylissä asuvista yksinäisistä ihmisistä ja synkkyydestä, joka lyö leimansa elämään yleensä. Peura (2008, 13) pitää maaseudun elinvoimaisuutta mahdollisena vain, jos maaseudun ihmisten elinehdot ja elinolosuhteet säilyvät. Kirkko haluaa alleviivata strategiansa avulla maaseudun ihmisten mahdollisuuksia palveluihin, etteivät he syrjäydy etäisyyksien tai tulojen alhaisuuden takia. Strategiaa tai ei, niin tilanne on hyvinkin kaksitahoinen Tunturi-Lapin syrjäisillä alueilla.

H1: Diakoniatyö, seurakuntatyö tällä menolla hyvin paljon marginalisoituu Suomessa. Meillä on vaarana se, että tästä tulee kunnan sosiaalitoimen jatke. Tästä tulee semmonen, että täällä ollaan kuin kaatopaikan siivoojia. Kuntahan huolehtii tiettyyn pisteeseen saakka asioista aika hyvin. Sitten kun normit on ylitetty ja tietyt rajat saavutettu, niin täällä ainakin sanotaan, että menkää seurakuntaan. Ja se ei yhtään motivoi diakoniatyöntekijää siinä omassa työssä. Ja sitten kun nämä diakoniatyön Järvenpään herrat sanoo, että seurakunta auttaa niitä joita kukaan muu ei auta. Sillon siinä on vaikea mennä asioitten syvällisempään hoitamiseen. Kunnan ja seurakunnan välisen yhteistyön merkitys tällä puolella olisi tärkeä, mutta sehän ei hirveästi ole synkroonissa.

Erilaisin sosiaalipoliittisin keinoin voidaan pyrkiä kohti tasa-arvoisempaa hyvinvoinnin jakautumista kansalaisten kesken. Päätelmiin ja suunnitelmiin tulisi aina sisältyä kasvava huoli kasautuvasta huono-osaisuudesta pohjoisen perifeerisillä alueilla. Honkanen (1995, 49) on listannut asioita, jotka hänen mielestään kuvaavat huono-osaisuutta: yksinäisyys, asunnottomuus, syrjäseudut, työttömyys, pienituloisuus ja varattomuus. Kenenkään ihmisen ei ole kiitollista olla huono-osainen ei maaseudulla eikä kasvukeskuksissa.

Vaikka monet väestöryhmät hyötyvätkin talouskasvusta, kasvu ei riitä, sillä hyödyn jakajiksi oletetaan pääsevän kaikki kansalaiset demokraattisessa yhteiskunnassa. Aina ei ole Järvelän (1999, 125) mukaan itsestään selvää, että kaikki kansalaiset pääsisivät osallisiksi talouskasvun hyödyistä.

Tuotannollistaloudellisten muutosten sosiaaliset seuraukset voivat näkyä erilaisina sosialisatiorhäiriöinä ja osattomuutena. Yhteiskunnallinen ulkopuolisuus ja osallistumattomuus/ osattomuus kokemuksina saattavat lisätä

alakulttuurien muodostumista ja sitä kautta syrjäytymistä. Airio ja Niemelä (2002, 215) ovat tutkineet köyhyyden sukupolvittaista siirtymistä. Köyhyyden periytyminen on keskeinen komponentti puhuttaessa köyhyyskulttuurista. Köyhyydelle on ominaista useat toisiinsa sidoksissa olevat sosiaaliset, taloudelliset ja psykologiset piirteet, esimerkiksi huono taloudellinen tilanne, kouluttamattomuus ja osallistumattomuus sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Jokisen ja Saariston (2006, 114 – 115) käsityksen mukaan modernin hyvinvointivaltion yksi tunnusmerkki on taata kansalaisilleen edes kohtuullinen toimeentulo ja valtion toimenpitein tasa-arvoistaa elämisen ehtoja asuinpaikasta riippumatta. Elämisen ehtojen tasa-arvoistamiseen liittyy työttömyyden torjunta ja tulojen uudelleen jako. Hoskins (2000, 30) tähdentää erityisesti sitä, että erilaisten etuuksien riittävyyteen tulisi kiinnittää huomiota, koska se on taloudellisen turvallisuuden edellytys tilanteessa, jossa ihminen ei ole työssä syystä tai toisesta. Pelkkä osavuosiyrittäjyys, poronhoitajana oleminen tai sesonkityö matkailussa eivät täytä taloudellisen turvallisuuden edellytyksiä eikä elämän tasa-arvoiset ehdot siten toteudu koko Suomen alueella.

Honkasen (1995, 106) mielestä työttömyyden seurauksena voi olla vaara ihmisen uskon menettämisestä omaan itseensä ja ammattitaitoonsa. Usein työtön ihminen Strandhin (1998, 41), Palmén ja Stenbergin (1998, 14 – 15) mukaan joutuu oravanpyörään, josta on vaikea päästä ulos. Syynä siihen he pitävät sitä, että työnantajat saattavat helposti syrjäyttää työnhakutilanteessa pisimpään työttömänä olleet. Sen taustalla elää sitkeästi luulo siitä, että työttömyysaika heikentää työtaitoja ja työhaluja. Kyse ei ole siitä haluaako työtön valita työn vai työttömyyskassan väliltä. Työttömyyttä tarkastellaan silloin Glyptisin (1989, 76 – 79) tulkitsemana sen kielteiseltä kannalta, jolloin työttömyys nähdään vain ongelmia aiheuttavana asiana. Åbergin (1998, 95 – 97) tutkimusten mukaan jotkut ovat työttöminä lyhyen aikaa etsiessään uutta työtä, jolloin he selviytyvät työttömyydestä vaivatta. Kaikille työttömyysaika ei ole yhtä vaivatonta, koska ihmisille voi olla vaikea nousta ylös työttömyyden aallonpohjasta.

Kinnusen (2003, 72) mukaan alueellinen erilaistuminen vaikuttaa alueellisen hyvinvoinnin toteutumiseen. Tulevaisuudessa yhä enemmän joudutaan kiinnittämään huomiota erilaisiin ”eriytyviin sosiaalisiin haasteisiin”. Yhteiskunnalliset muutokset tulevat hiipien suurta melua pitämättä. Tunturi-Lapin seutukunta on muuttunut ja alueellisesti eriytynyt työttömyyden myötä. Pieniä kuntia ja pieniä seurakuntia huolestuttaa taloudellisten resurssien niukkeneminen.

H2: Tulevaisuus on auki. Elämme kuin elopellossa. Ei ole kirkkoherraa. Yhdistytäänkö Enontekiön kanssa. Mitä kirkkolaki sanoo, että virkaa vähennetään, välillisesti sitä että työhöni tulee siivoojan tehtäviä, huoltotehtäviä tai lapsityötehtäviä, ei voi tietää, sitä selvitetään. Kun ei ole rahaa. Ei voi tietää. Lapset ja vanhukset eivät parrikaadeille nouse puolustamaan omaa. Se on sitte Korkeimman kädessä, mitä tehdään.

Tilanne kahden Tunturi-Lapin seurakunnan osalta on neuvottelujen ja yhteisten mietintöjen avulla selvinnyt maaliskuun 2011 alussa. Neuvottelujen tulokset on hyväksytty molempien seurakuntien kirkkovaltuustoissa, jonka mukaan Muonion ja Enontekiön seurakunnilla on yhteisiä työntekijöitä; kirkkoherran lisäksi kanttori, diakonissa ja nuoriso-ohjaaja. Kahden viimeksi mainitun työntekijän työkuukustannus ja työpanos ovat 60 – 40 siten, että Muonioon tehdään 60 % työpanoksesta. Sopimuksen ansiosta Enontekiön seurakunnan palvelut paranevat ja molempien seurakuntien taloudet tasapainottuvat. Ennen yhteistyön aloittamista Enontekiöllä on työskennellyt kirkkoherran lisäksi seurakuntapastori sekä talouspäällikkö, jonka työnkuvaan on kuulunut kanslistin ja suntion tehtävät. (Ollikainen 2011.) Vielä ei voi sanoa, mitä vaikutuksia työhön tulee näiden hallinnollisten ja käytännöllisten muutosten myötä. Diakoniatyön osalta muutokset merkitsevät ainakin alueellisen työkentän laajenemista kahden seurakunnan alueelle. Työ on sananmukaisesti perifeeristä diakoniatyötä pitkin välimatkoineen ja laaja-alaisine työkuvineen.

Kirkon maaseutustrategian mukaan kirkko huolehtii taloudellisen oikeudenmukaisuuden tapahtuvan tasapuolisesti seurakunnasta riippumatta. Erityistä huomiota se kiinnittää muuttotappioalueiden erityisongelmiin.

”Taloudellisesti heikkenevillä alueilla seurakuntatyötä tulee vastakin tukea kirkon yhteisin varoin. Jokaisella seurakuntalaisella on myös maaseudulla oikeus saada elää sanan ja sakramenttien ulottuvilla ja saada sielunhoidollista tukea kaikissa vaiheissa.” Kirkon tärkeänä tehtävänä nähdään myös yhteistyön tekeminen hyvinvointiasioista kiinnostuneiden kanssa. Strategian mukainen maaseutu ei ole museo eikä luonnonsuojelualue. (Peura 2008, 13.)

Alueellinen erilaistumiskehitys merkitsee kunnalliselle toiminnalle ja hyvinvointipalveluille haasteita erityisesti perifeerisillä taloudellisen niukkuuden alueilla. Kuntien on vaikeutuvassa tilanteessa voitava turvata peruspalveluja kuntalaisilleen. Tulevaisuuden hahmotelmiin sisältyy käsitys palveluiden muuttumisesta, määrällisesti laajenevista palveluista ja palvelutarpeiden vaikeutumisesta. Ennen muinoin normiohjausjärjestelmä huolehti hyvinvointipolitiikan suunnittelusta ja toteutuksesta, mutta ”nyt haasteisiin vastaaminen edellyttää paikallista, seudullista ja maakunnallista hyvinvointipoliittista selvitystyötä, tutkimusta ja päätöksentekoa”. (Kinnunen 2003, 71 – 72.)

Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyö voi omalta osaltaan olla rakentamassa diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena ottamalla kantaa yhteiskunnan epäkohtiin kuten alueelliseen eriarvoistumiseen ja eriytymiseen sekä maaseudun huono-osaisuus kysymyksiin. Perifeerisen diakoniatyön tulisi näkyvästi nostaa esille kentän ääni ja mahdollistaa siten yleisesti hiljaisten kuulluksi tuleminen.

5 TULOSTEN KRIITTISTÄ TARKASTELUA

5.1 Johtopäätökset

Hyvinvoinnista on keskusteltu julkisesti koko hyvinvointiyhteiskunnan olemassaolon ajan ja keskustelu varmasti jatkuu tulevaisuudessakin. Tutkimusaiheena hyvinvointi on haasteellinen laajuutensa vuoksi. Tutkimusaiheen rajaaminen riittävän suppeaksi ja hallittavaksi, mutta kuitenkin riittävän kattavaksi diakoniatyön näkökulmasta, oli suhteellisen helppoa. Tutkimuksessani tarkastelin hyvinvointia Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyöntekijöiden ja Enontekiön osalta kirkkoherran näkökulmasta. Hyvinvointiteoriaan yhdistin diakonisen näkökulman tutkimalla diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena.

Hyvinvointikeskustelua on Suomessa käyty aktiivisesti 1960-luvun alun jälkeen. Sysäyksen keskustelulle antoi Kuusen sosiaalipoliittinen julkilausuma, jossa hän tiivistä keskeisen sosiaalipoliittisen idean demokraattisesta hyvinvoinnin jaosta ja kansalaisten keskinäisestä tulonjaosta. Tutkimuksessa pyrin ymmärtämään hyvinvointia ja diakoniaa Tunturi-Lapin näkökulmasta, diakonisuutta ilmiönä sekä ymmärtämään ilmiötä teorian ja empirian välisenä keskusteluna, kuten kvalitatiivisen fenomenologisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu. Kvalitatiivisen tutkimuksen erinomaisena puolena on se, että sen avulla pystyy saavuttamaan tutkittavien äänen ja heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään diakoniatyöstä ja hyvinvoinnista kontekstisidonnaisesti.

Tutkimusaineistot koostuivat Kolarin, Kittilän ja Muonion seurakuntien diakoniatyöntekijöiden ja Enontekiön seurakunnan kirkkoherran teemahaastatteluista. Empiirisen aineiston kautta hain tutkimukseeni diakoniatyöntekijöiden näkökulmaa hyvinvoinnin toteutumisesta tai niiden negaatioista. Tutkimuksella pyrin ymmärtämään diakoniatyön ja hyvinvoinnin välistä keskustelua ja moniulotteisuutta Tunturi-Lapissa. Miten diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena tuli esille diakoniatyöntekijöiden äänenä kentältä?

Diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena käsitteellistin erilaisina diakoniatyön kokemuksen merkityksinä. Tutkimuksen myötä minulle täsmentyi aineistolähtöisen sisällönanalyysin käyttökelpoisuus ja soveltaminen diakoniatutkimuksessa/ sosiaalipoliittisessa tutkimuksessa. Tutkimusprosessin aikana opin analyysimenetelmän ominaisuudet ja hienoudet, mitä oli huomioitava analyysia tehtäessä ja miksi. En ole aiemmin tehnyt kvalitatiivista tutkimusta enkä soveltanut kvalitatiivisia analyysimenetelmiä. Analyysit eivät ole itsetarkoitusta, vaan erinomainen apuväline selvittää tutkimustehtävien problematiikkaa ja vastata analyysitulosten pohjalta asetettuihin tutkimustehtäviin.

Tutkimuksen ensimmäisen tutkimustehtävän tarkoituksena oli selvittää, miten diakoniatyö nostaa esille hyvinvointikysymykset. Hyvinvointikysymysten määrittelyyn sisällytin diakoniatyöntekijöiden käsityksiä hyvinvoinnista ja sen toteutumisesta Tunturi-Lapin alueella. Hyvinvointikeskustelussa kyse ei ole suppeasti valtion sosiaalisista tehtävistä, vaan hyvinvointikokonaisuuteen sisältyy myös taloudelliset, koulutukselliset, psykologiset ja sosiologiset sekä poliittiset näkökannat ja erilaiset arvoulottuvuudet. Hyvinvointikäsitteelle on tyypillistä historiallisuus, venyvyys ja moniulotteisuus sekä kontekstisidonnaisuus. Käsitteellä abstrahoidaan hyvinvoinnin ulottuvuuksia empiriatasolta teoriatasolle. Kun valtion sosiaaliset tehtävät laajenivat, syntyi käsite hyvinvointivaltio. Hyvinvointia tuleekin tarkastella aina sen sosiaalipoliittista ja historiallista taustaansa vasten, ei irrallaan siitä. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi hyvinvointivaltiomallin kehittymistä vuosikymmenten aikana ja nyt ollaan jälkiekspansiivisessä vaiheessa, jossa hyvinvointivaltio ei enää laajene, vaan pikemminkin toiminta priorisoituu ja ehkä joltakin osin myös näivetty. Julkunen toi esille hyvinvointivaltiossa meneillään olevan hitaan hiipivän muutoksen, jota voi peilata hiipuvaksi hyvinvoinniksi alueellisen eriytymisen myötä.

Sosiaalipolitiikan tavoitteet ja menetelmät määräytyvät sen mukaan, millaisessa yhteiskunnassa sitä toteutetaan ja tutkitaan. Sosiaalipolitiikan toteutuminen voidaan nähdä prosessina, jossa korostuvat poliittiset, käytännölliset ja

moraaliseettiset näkökulmat. Sosiaalipolitiikan laajensi hyvinvointipolitiikaksi se, ettei poliittisen työn kohteena ollut enää tarveharkinnan perusteella köyhin kansanosia, vaan koko väestö. Hyvinvoinnin rakentuminen on korvannut perinteisen yhteisöjen ja yksityisten työnantajien tarjoamaa turvaa monelta osin valtion organisoidulla sosiaaliturvalla ja palveluilla. Institutionaalinen järjestelmä pyrkii demokraattiseen hyvinvointiin poliittisin keinoin eikä markkinamekanismein. Institutionaalinen järjestelmä on hiipivän muutoksen myötä kallistumassa hitaasti myös residuaalisen järjestelmän suuntaan.

Diakoniatyön käsitys hyvinvoinnista pohjautuu sosiaalipolitiikan luomalle institutionaaliselle hyvinvointikäsitteelle. Institutionaalisen hyvinvointivaltiomallin vastapoolina on residuaalinen hyvinvointivaltiomalli, joka näyttää vahvistuvan alueellisen eriytymiskehityksen myötä. Kirkon ja diakoniatyön ääni kuuluu monissa kannanotoissa puolustettaessa pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia. Diakoniatyössä hyvinvoinnin määrittelyssä tulee esille erilaiset elämän marginaalikysymykset. Diakoniatyön hyvinvointikentällä liikutaan marginaalilla alueella tarkoittaen vahvoja hyvinvoinnin subjektiivisia vajeita. Hyvinvoinnin määrittelemisen sen ulottuvuuksilla on yhteneväinen määritelmän kanssa ihmisen ulottuvuuksista. Hyvinvointi siis tapahtuu ja vaikuttaa kaikilla elämän lohkoilla: fyysisyyden, sosiaalisuuden, henkisyiden ja hengellisyyden lohkoilla. Tunturi-Lapissa diakoniatyön toimijat korostava, että hyvinvoinnissa on aina läsnä kristillinen yhteys.

Alueellinen erilaistuminen sekä eriarvoistuminen, väestön hyvinvointierot ja erilaiset ongelmat tuovat haasteita palveluverkoston ylläpitämiseen perifeerisillä alueilla. Reflektiivinen sosiaalipoliittinen toimintatapa takaa muutoksissa mukana pysymisen. Kuitenkaan jähmettyneessä toimintatavassa taustalla ei ole haluttomuus puuttua toimintatapoihin, vaan supistuvalla resursseilla toiminta vääjäämättä supistuu ja työn tekemisen vaatimukset kasvavat, eikä kuntalaisten lisääntyviin hyvinvointitarpeisiin voida vastata täydellisesti. Arkitodellisuus muodostuu erilaisista elämänalueista ja ne luovat pohjan sosiaalisen tuen tarpeelle. Arki on vaihteleva ja muuntuva tila tasapainon ja tasapainottomuuden välillä.

Hyvinvointiyhteiskunnan kompleksisuus vaikuttaa yleiseen kehitykseen, koska hyvinvointiyhteiskunnan ja hyvinvoinnin kasvun tilalle ovat tulleet hyvinvointiin vaikuttavat valikointi, priorisointi, rajoittaminen ja sopeutuminen. Nämä rajoittavat tekijät hyvinvointipolitiikassa tarkoittavat niukkoja sosiaaliturvaa kohdentavia uudistuksia, kun taas supistavaa ja marginalisoivaa sekä residuaalista kehitystä on havaittavissa. Supistuva kehitystrendi heijastuu Tunturi-Lapin diakoniatyössä voimistuvana kehitystrendinä, jonka taustalla on työttömyyttä ja syrjäytymistä. Diakoniatyön kohteet muuttuvat aina vallitsevan yhteiskuntatilanteen mukaan. Diakoniatyön kohtaamisareena subjektiivisella tasolla mahdollistaa yksilön kuulluksi ja nähdyksi tulemisen. Tunturi-Lapin diakoniatyössä tarvitaan käytännössä empatiaa ja kykyä kuulla sanojen taakse. Puhuttaessa koko hyvinvoinnin yhteiskunnallisesta alueesta, pieneksi marginaaliksi se kutistuu, mikäli ainoa kuuleva, näkevä ja mahdollistava taho on diakoniatyö.

Usein hyvinvoinnista keskusteltaessa ajatellaan subjektiivista hyvinvointia, koska se herättää tunteita ja emansipaatioita suuren arvolatauksensa vuoksi, kokeeko ihminen olevansa hyvinvoiva vai ei? Kokeeko hän elämänsä tyydyttäväksi vai epätydyttäväksi? Hyvinvointikeskustelussa täytyy tähdentää sitä seikkaa, että vaikka valtio tarjoaisi miten laadukkaita ja täydellisiä hyvinvointipalveluja, hyvinvoinnin kokemus on kiinni aina ihmisestä itsestään. Siitä, mitä ja millaisia valintoja hän elämässään tekee tai on mahdollista tehdä? Oma subjektiivinen hyvinvointi on pitkälti kiinni omasta toiminnasta, työnsaantimahdollisuuksista, perheen ja ystävien tuesta sekä yhteyksistä eri organisaatioihin. Hyvinvointi on siten paljon enemmän kuin joukko valtiollisia toimenpiteitä. Tunturi-Lapissa diakonisuutta hyvinvoinnin ulottuvuutena kuvaa marginaalityö, joka käytännössä tarkoittaa sitä aluetta, jonne mikään muu apu ei yllä.

Diakoniatyössä on huomattavissa jonkinlaista vastakkainasettelua suhteessa kunnalliseen sosiaalityöhön. Täytyy muistaa, että sosiaalityö poikkeaa

diakoniatyöstä lainsäädännöltään. Sosiaalityö perustuu lakiin, ei teologiaan, kristilliseen auttamiseen tai lähimmäisen rakkauteen. Toimeentulotuki sosiaalityön taloudellisena auttamismuotona perustuu aina normilaskelmaan. Kriisitilanteissa on mahdollista käyttää ennaltaehkäisevää tilapäistä auttamista, jolla pyritään estämään pitkäaikainen toimeentulotuki asiakkuus ja jolla pyritään nostamaan ihmisen tilanne jotenkin tolpileen. Sosiaalityö ei ole pelkkää rahan jakamista, vaan siihen sisältyy kaikki elämänosa-alueet; isyystutkimuksesta, lastensuojelusta, erilaisista tukitoimista aina tekohampaisiin ja arkuavustuksen myöntämiseen saakka.

Tutkimuksen toisena tutkimustehtävänä selvitin, miten Tunturi-Lapin seurakuntien diakoniatyö vastaa hyvinvoinnin haasteeseen. Tutkimustulosten pohjalta vastauksen voi kiteyttää lyhyesti: diakoniatyö vastaa hyvinvoinnin haasteeseen tarjoamalla Tunturi-Lapissa osallisuutta, viimeistä luukkaa ja kokonaisvaltaisuutta. Osallisuus toteutuu lähimmäisen rakkautena ja lähimmäispalveluna. Osallisuuteen kuuluu konkreettinen paikka ja tila, jossa kokoontua ja tuntea sosiaalista turvallisuutta. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluu vähimmäisturva ja varmuus sen jatkuvuudesta, varmuus huolenpidosta sekä ajatus elämän ennakoitavuudesta ja mahdollisuuksista vaikuttaa oman elämän kulkuun. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluu myös tärkeänä osana ihmisen sosiaaliset verkostot ja osallisuus. Osallisuuteen vaikuttaa erityisesti jokin ihmisiä yhdistävä asia, jolloin ryhmään sulautuminen ja kuuluminen siihen, on mahdollista. Muuten osallistavasta toiminnasta tulee keinotekoista, johon ihmiset pian kyllästyvät ja he jäävät tulematta ryhmään.

Lähimmäispalvelun diakonisuus merkitsee rakkauden ja hyvyyden antamista eteenpäin. Diakonisuus merkitsee lähimmäisen hyväksi toimimista hyvinvoinnin kentällä. Lähimmäispalvelu Tunturi-Lapin seurakunnissa on kristillisessä merkityksessä Jumalan palvelemista. Toiminta on tarkoituksenmukaista, koska ihminen elää jokapäiväisessä elämässä yhteydessä muihin ihmisiin ja Jumalaan. Lähimmäisen palveleminen hyvinvoinnin kentällä merkitsee auttamisen viimeisenä tahona olemista, jonka jälkeen ei ole muita. Kun yhteiskunnan turvaverkko vuotaa, on diakonian pelastusverkko siltä osin

tiheämpi. Tarkoituksena on saada hallitsemattomuudesta hallittavaa myös subjektiivisella tasolla. Asioiden sujuvuutta voisi kohentaa rakentavalla yhteistyöllä eri yhteistyötahojen kanssa.

Viimeinen luokku -käsite tuntuu jääneen pysyvästi diakoniatyön käsitteistöön. Viimeisen luokun voin avata tässä tutkimuksessa kahdella tasolla. Ensinnäkin taloudellisena auttamisloukkuna eli osto-osoituksena ja toiseksi henkisenä tukiluokkuna, kun muuta apua ei auttamishetkellä tunnu olevan saatavilla. Henkinen ja hengellinen tuki kuuluvat tärkeänä osana osallisuuteen. Osallisuudessa rakennetaan työntekijän ja asiakkaan välillä sosiaalista ja henkistä/hengellistä diakonista hyvinvoinnin ulottuvuutta. Hyvinvointioletus on aina kohdennettu asiakkaaseen, hänen hyväkseen, jota toteutetaan kristillisen lähimmäisen rakkauden periaatteella. Kaikille kuuluvaa osallisuutta tarjoaa kirkko, jonka sanoman painopiste on armon osallisuudessa ja kutsumuksessa.

Palvelun tuottajat ovat hyvinvoinnin tarjoajia ja institutionaalisia hyvinvoinnin mahdollistajia niin kunnan kuin seurakunnan taholla. Hyvinvointikeskustelujen yhteydessä on käyty kiivastakin sananvaihtoa siitä, miten yhteiskunnallista hyvää tulisi jakaa kansalaisten kesken. Uusliberalistisen ajattelutavan mukaan hyvinvoinnin kermankuorinta ja kurrinjako on hyväksyttävää, jonka mukaan köyhiä pitää kyykyttää. Siitä olisi syytä käydä keskustelua, miten hyväksyttävää se on? Kuka hyötyy kenenkin kustannuksella vai onko voitonjako vain vastine sijoitetulle investoinnille?

Sosiaalihuoltolaki määrittelee yleiset sosiaalipalvelut ja erityislainsäädäntö erityispalvelut, kirkkolaki antaa väljyyttä diakonian toteuttamiselle seurakunnallisena toimintana, jolloin se mahdollistaa kokonaisvaltaisen työtteen ja tunturilappilaisen kontekstisidonnaisuuden. Sosiaalihuollon toimintakenttä on laaja. Pääpaino toiminnassa on ongelmien ennalta ehkäisyssä, jolloin toimintaideologiana on se, että hyvinvointi on paljon muutakin kuin joukko korjaavia toimenpiteitä. Sosiaalityön tarkoituksena on tukea yksilöitä, perheitä ja yhteisöjä selviytymään ongelmistaan. Ongelmien selvittämisen lisäksi sosiaalityön ja erityisosaamisen keinoin pyritään

lievittämään ongelmien aiheuttamaa elämään liittyviä hankaluuksia. Tässä kohtaa voidaan kysyä, kuinka paljon aikuinen ihminen vastaa omasta toiminnastaan, ettei elämä ole yhtä surkuttelua ja olalle taputtelua?

Tutkimuksen kolmantena tutkimustehtävänä oli selvittää, mitä tulevaisuuden näkymiä on diakoniatyössä? Miten diakoniatyöntekijät näkevät tulevaisuuden Tunturi-Lapin alueella? Empiirisestä aineistosta nousi selkeästi esille työn loppumattomuus. Diakoniatyön tarve ei häviä Tunturi-Lapista yhteiskunnan modernisaation myötä, päinvastoin eriarvoisuuden ja marginalisoitumisen katsotaan edelleen voimistuvan alueellisen kehityksen seurauksena. Alueellinen erilaistuminen ja eriytyminen tulevat esille hyvinvointikysymyksissä. Hyvinvointikonaisuuteen vaikuttavat ihmisten sosiaalisen turvallisuuden kokeminen, taloudellinen turva ja palvelujen toimivuus. Mielestäni nykyajan nopeasti muuttuvassa hektisessä elämässä ihmisten ja myös kuntien hyvinvoinnin perustaan vaikuttavat ratkaisevasti muuttoliike, sen välilliset ja välittömät kerrannaisvaikutukset.

Hyvinvointitutkimuksella ja erityisesti siitä saaduilla tuloksilla on tärkeä merkitys sosiaalipolitiikalle ja perifeeriselle diakoniatyölle. Vuosikymmenten aikana tutkimusten perusteella on määritelty uudelleen sosiaalipolitiikka ja sen tehtäviä. Suomalainen sosiaalipolitiikka ja diakoniatyö ovat hyvin kulttuuri- ja kontekstisidonnaisia. Sosiaalipolitiikka on muuttunut keskusjohtoisuudesta kohti lokaalisuutta eli päätösvaltaa ja vastuuta on valtakunnallisesti delegoitu paikallisille kuntapäätäjille. Diakoniatyö on muuttunut kirkollisesta köyhäinhoidosta kohti kokonaisvaltaista karitatiivista tehtäväkenttää, erityisalueenaan marginaalinen sosiaalityö sisältäen vahvan lähimmäispalvelun leiman. Edelleen diakoniatyö on kehittynyt kontekstisidonnaisesti vastaten paikallisiin hyvinvoinnin haasteisiin. Diakoniatyö Tunturi-Lapissa on erikoistunut kontekstisidonnaisesti perifeeriseen auttamisalueeseen huomioiden työn laaja-alaisuuden, pitkät välimatkat ja yksin toimimisen vastuun.

Tulevaisuus näyttää Tunturi-Lapissa työntäyteiseltä diakoniatyön osalta. Työ diakoniatyönkentällä ei lopu koskaan. Sitä riittää. Tulevaisuus Muonion ja Enontekiön seurakuntien osalta on ratkennut maaliskuun 2011 alussa. Tulevaisuus ja kokemus osoittavat, miten ratkaisu seurakuntien yhteisistä työntekijöistä toimii. Diakoniatyön osalta työn laaja-alaisuus ja yksin toimimisen vastuu tulee säilymään edelleen ja pitkät välimatkat venyvät entisestään.

5.2 Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena ja perifeerisen työn haasteet

Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena tulee esille ajatuksena ihmisten hyvinvoinnin yhteisöllisestä kokonaisvastuusta. Ihmisestä ja hänen hyvinvoinnistaan on vastuussa koko yhteisö. Yhteisvastuullisuus perustuu ajatukseen, että kaikki Jumalalta tuleva hyvä on välitettävä sinne, missä sitä tarvitaan. Kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta.

Evangelisluterilainen kirkko toimii hyvinvointivaltiossa kristillisen lähimmäisen rakkauden periaatteella, ei hallinnolliseen velvollisuuteen perustuen. Diakonisuus toteutuu tässä toisen ihmisen kohtaamisena, lähimmäisenä, Jumalan kasvojen edessä. Diakoniatyön tarkoituksena hyvinvoinnin näkökulmasta on nimenomaan kärsimyksen lievittäminen ja poistaminen käytettävissä olevin keinoin.

Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena sopii sosiaalipoliittiseen hyvinvointiteorian ja rakkauden teologian viitekehyksiin. Rakkauden teologia korostaa ihmisten kohtaamista ja kohtaamisessa on läsnä Jumalan luomistyö. Auttamisen teologian ydinajatus on Jumalan läsnäolosta auttamistilanteessa, siellä, missä kärsimys kohdataan, taakkoja jaetaan ja hyvinvointia tasataan. Jumalan rakkaus tulee todeksi arkisten tehtävien keskellä. Hyvinvoinnin diakonisuus tulee esille vahvasti myös käsityksessä ihmisestä, jossa ihmisiä ei jaotella pärjääjiin tai häviäjiin, menestyjiin tai luusereihin, elättäjiin tai elätettäviin. On vain ihmisiä.

Diakonisuus mahdollistaa kuulluksi ja nähdyksi tulemisen. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ovat ihmiselle tärkeitä seikkoja ja siten ne ovat osa hyvinvointia. Surullinen tilanne, mikäli vain diakoniatyö mahdollistaa sen. Silloin ihminen, asiakas, lähimmäinen on tipahtanut jo aikaa sitten yhteiskunnan rattailta. Mahdollistajana toimiminen toteuttaa käytännössä auttamisen teologian ydintä. Diakoniatyön tarkoituksena on tutkia palvelun tarvetta hyvinvoinnin marginaalialueella ja vastata palveluntarpeisiin. Diakoniatyössä apua suunnataan sinne, mihin muu apu ei ylety. Diakonia-apu on ristiriidassa hyvinvointivaltioikäsiyksen kanssa yhteiskunnan tehtävien kattavuudesta, jonka mukaan hyvinvointivaltion tehtävä on poistaa köyhyys kokonaan. Alueellinen erilaistuminen, väestön hyvinvointierot ja kaikenlaiset ongelmat tuovat haasteita palveluverkoston ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Kuntien on vaikeutuvassa tilanteessa taattava peruspalvelut kuntalaisilleen. Alueellinen erilaistuminen vaikuttaa suoraan kunnallisiin hyvinvointipalveluihin ja sitä kautta edelleen marginaalialueella diakoniatyöhön, johon Suomen evankelis-luterilainen kirkko on ottanut kantaa maaseutustrategiallaan.

Alueellinen erilaistuminen tai alueelliset hyvinvoinnin reunaehdot asettavat elämälle erilaisia rajoja ja rajoituksia. Esimerkiksi Enontekiön pinta-alasta on 80% suojeltu erilaisin toimenpitein, alue on rajattu pois matkailun ja kaivostoiminnan käytöstä. Aluetta voisi pitää erämaa-alueena. Mielenkiintoinen yhteensattuma Kirkkohallituksen maaseutustrategian kanssa tulee siitä, että strategiassa korostetaan, että ”kirkon kaipaama maaseutu ei ole museo eikä luonnonsuojelualue, vaan ihmisen hoitamana mahdollisimman paljon omilla ehdoillaan toimeentuleva”. Enontekiön osalta tämä omilla ehdoillaan toimeentulevan mahdollisuus on rajattu olemattoman pieneksi.

Tunturi-Lapin olosuhteet tulevat esille määriteltäessä alueen diakoniatyön kontekstisidonnaisuutta. Työkenttänä on perifeerinen alue. Perifeerinen alue ei välttämättä ole vain maaseutu tai rajoitu valtakunnan rajaan. Perifeerisyyttä on julkisuuden keskusteluissa mitattu aina suhteessa keskukseen, kasvukeskukseen tai muuten vain hyvän keskittymään. Keskuksilla usein

ajatellaan kasvukeskuksia, suuria kaupunkeja, joiden ympärillä leviää renkaiden tavoin vaikutusalueet, semiperiferia ja periferia.

Diakoniatyötä maaseudulla, syrjäseudulla, periferiassa leimaa laajat työkokonaisuudet, koska ei ole muita, joiden kanssa jakaa tehtäviä erilaisiin vastuualueisiin. Työntekijälle kuuluu kaikki. Eräs haastateltava kertoi, että Lapin erikoispiirre on se, että täällä tehdään kaikkea, tehtäviä ei valita. Työtä tehdään paljolti yksin ilman diakonikollegan läsnäolevaa tukea. Tunturi-Lapin kunnissa on paljon kyliä, joissa asuu apua tarvitsevia ihmisiä. Pitkien välimatkojen vuoksi monta kotikäyntiä ei yhteen työpäivään mahdu, työmäärää se ei lisää, vaan päivän pituutta. Järkevää onkin suunnitella kotikäyntityö kylittäin tapahtuvaksi, jotta työaika ei kulu pelkästään tienpäällä autossa istumiseen. Työmatkoihin ei voi käyttää julkisia kulkuneuvoja, koska niitä ei ole. Kouluksilytyksessä pääsee aamulla kyliltä keskukseseen ja iltapäivällä keskuksesta takaisin kyliin. Paikka paikoin toimii kutsutaksisysteemi kerran viikossa, jolloin ihmiset pääsevät keskustaan asioimaan tai tapaamaan tuttavien seurakunnan kokoontumispaikkaan, esimerkiksi Luova Tuvalle, Tiistaituvalle tai lähimmäispalvelukeskukseen.

Diakoniatyö perifeerisellä alueella tai kaupungissa on periaatteeltaan samanlaista työtä marginaalialueella. Työn ydin on pysynyt samanlaisena aina alkuseurakunnan ajoista asti. Työtä tehdään lähimmäisen hyväksi. Diakonisuus hyvinvoinnin ulottuvuutena merkitsee työtä lähimmäisen hyväksi, hänen kuulluksi tulemistaan Jumalan kasvojen edessä. Toimintakenttänä ovat erilaiset hyvinvoinnin areenat.

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Määrärahat asettavat taloudelliset reunaehdot käytännön työssä. Kaikkea työskentelyä määrittävät ja sitovat lait. Kun puhutaan palveluiden toimivuudesta, niin se melko varmasti merkitsee eri asiaa työntekijälle kuin asiakkaalle. Kritisoivan tutkimuksen tulisi olla rakentavaa ja toimia sillanrakentajana, ei

räksyttävänä rakkina, eri toimijoiden välillä. Tutkimus ei saisi koskaan toimia syyttävänä sormena osoittaen toiminnan puutteita. Puutteita ja korjausehdotuksia voidaan esittää rakentavassa hengessä ehdotusten pohjalta. On syytä tähdentää sitä seikkaa, että vaikka valtio tarjoaa palveluja, on hyvinvointi aina subjektiivinen kokemus. Hyvinvointi on meitä kaikkia koskettava asia, eikä sitä saa pitää koskaan itsestäänselvyytenä. Sillä on oma historiansa ja se on tulos monien ihmisten tinkimättömästä työstä yleisen hyvän puolesta. Hyvinvointia pohdittaessa ei koskaan päästä täyteen yksimielisyyteen siitä, mitä termiin hyvinvointi tulisi sisällyttää tai mitä on sen diakoninen ulottuvuus. Diakoniaa voidaan määrittää työtä lähimmäisen hyväksi, mutta kuinka paljon on riittävästi ja missä menee 'hänen hyväkseen' raja.

Yhtenä merkittävänä tutkimuksen aiheena pidän seurakunnan perhetyön mahdollisuuksien kartoittamista. Tutkimuksen dikotomisena jatkumona voisi toimia esimerkiksi ennakoiva perhetyö versus korjaava lastensuojelun perhetyö. Mitkä ovat perhetyö mahdollisuudet Tunturi-Lapin seurakunnissa, miten seurakunnat voisivat lähteä kehittämään ja juurruttamaan perhetyötä seurakunnallisena toimintana?

Oman tutkimuksensa ansaitsisi moniammatillinen yhteistyö marginaalialueella. Tutkimuksen lähtökohtana voisi olla köyhäinhoidon tausta ja sen peilautuminen tämän päivän kunnalliseen sosiaalityöhön ja kirkolliseen diakoniatyöhön. Ajatus kaipaa kaikinpuolista ravistelua. Moniammatillisuuteen diakoniatyön osalta voisi liittää kirkollisen toiminnan näkyvyyden yhteiskunnassa. Mikä on kirkon rooli vaikuttajana yhteiskunnassa ja mikä on kirkon rooli ihmisten elämässä? Kirkolla on paljon annettavaa ihmisille ja se tulisi tehdä näkyväksi myös moniammatillisuuden viitekehyksessä.

LÄHTEET

- Airio, Ilpo & Niemelä, Mikko 2002. Periytyykö köyhyys? Köyhyyden ja toimeentulotukiasiakkuuden sukupolvien liikkuvuus. *Sociologia* 3. Forssa: Westermarck-seuran julkaisu, 215 – 226.
- Allardt, Erik 1986. The Civic Conception of the Welfare State in Scandinavia. Teoksessa Richard Rose & Rei Shiratori (toim.) *The Welfare State East and West*. United states of America: Oxford university Press, 107 – 125.
- Allardt, Erik 1999. Kansalaisdemokratia ja hyvinvointivaltio globalisaation kourissa. Teoksessa Pekka Kosonen & Jussi Simpura (toim.) *Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa*. Sosiaalipoliittinen yhdistys. Helsinki: Gaudeamus, 14 – 27.
- Barnes, Marian 1997. *Care, Community and Citizens*,. Essex: Longman.
- Beresford, Peter & Croft, Suzy 1986. *Whose Welfare. Private Care of Public Services?* East Sussex: Russell Press.
- Bryman, Alan & Cramer, Duncan 1990. *Quantitative data analysis for social scientists*. Department of Social Sciences, Loughborough university on Technology. London-New York: Routledge.
- Diakonaattityöryhmä 2008. *Diakoninvirka*. Kirkkohallituksen 15.8.2007 asettaman työryhmän mietintö. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Diakoniatyöntekijöiden ydinosaamiskuvaus 2007. Saatavilla <http://www.evl.fi> Viitattu 16.11.2009.

- Elenius, Antti & Latvus, Kari 2007. Diakonian teologia – auttamisen teologia. Teoksessa Kari Latvus & Antti Elenius (toim.) Auttamisen teologia. Hämeenlinna: Kirjapaja, 271 – 282.
- Eronen, Anne; Hokkanen, Liisa; Kinnunen, Petri & Rönnberg, Leif 2001. Sosiaalibarometri 2001. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Eronen, Anne; Londén, Pia; Perälähti, Anne, Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta 2005. Sosiaalibarometri 2005. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Förnäs, Johan 1995. Cultural Theory and Late Modernity. London: Sage.
- Giddens, Anthony 1999. Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken. Alkuteos Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age. Ruotsinnos Andersson, Sten. Uddevalla: Daidalos.
- Glyptis, Sue 1989. Leisure and Unemployment. Milton Keynes-Philadelphia: Open University Press.
- Gordon, Rachel A. & Walberg, Herbert J. 2003. Changing Welfare. Welfare Reforms and Child Well-Being. Teoksessa Rachel A. Gordon & Herbert J. Walberg (toim.) Changing Welfare. New York-Boston-Dordrecht-London-Moscow: Kluwer Academic Plenum Press, 3 – 12.
- Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätö mentelmät. Juva: SOY. 2. painos.

- Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Jyväskylä: Kirjapaja, 233 – 268.
- Helin, Heikki; Laakso, Seppo; Lankinen, Markku & Susiluoto, Ilkka 1998. Tutkimushankkeen yhteenveto ja johtopäätökset. Teoksessa Heikki Helin; Seppo Laakso; Markku Lankinen & Ilkka Susiluoto (toim.) Muuttoliike ja kunnat. Vammala: Kunnallisalan kehittämissäätiö, 107 – 113.
- Hiilamo, Heikki 2007. Miten rakastaa lähimmäistä? Teoksessa Kirsi Aalto; Virva Nyback; Anna-Leena Tiihonen & Simo Ylikarjula (toim.) Sielunhoidon aikakauskirja 20. Helsinki: Kirkon koulutuskeskus, 96 – 110.
- Hiilamo, Heikki; Raunio, Antti & Yeung, Anne Birgitta 2007. Lähimmäinen hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Juho Saari & Anne Birgitta Yeung (toim.) Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 220 – 235.
- Hill, Michael 2003. Understanding Social Policy. 7. painos. Cornwall: Blackwell Publishing.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2001. Tutki ja kirjoita. 6.-7. painos. Vantaa: Tammi.
- Honkanen, Pertti 1995. Julkinen sektori. Muistiinpanoja yksityistämisestä ja säästöpolitiikasta. Helsinki: Hanki ja Jää.

- Hopping, David 2003. Thinking Further Outside the Box. Can Program Evaluation Keep Up with Program Innovation? Teoksessa Rachel A. Gordon & Herbert J. Walberg (toim.) Changing Welfare. New York-Boston-Dordrecht-London-Moscow: Kuwer Academic Plenum Publishers, 179 – 199.
- Hoskins, Dalmer D. 2000. Social security research: change and continuity. Teoksessa Esko Kalimo (toim.) Tutkimus suuntaa sosiaaliturvaa 2000-luvulle. Helsinki: Kansaneläkelaitos, 29 – 32.
- Iivar, Juhani & Karjalainen, Jouko 1999. Diakonian köyhät. Epävirallinen apu perusturvan paikkaajana. Raportteja 35. Saarijärvi: Stakes.
- Ilkka-Ahola, Sirpa 2001. Suomalaisen diakonian juurilla. Otto Aarnisalonen seurakunta Virroilla 1895-1899. Diakonia-ammattikorkeakoulun B raportteja 7. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Jalava, Janne 2005. Toiminnallinen hyvinvointivaltio – Niklas Luhmannin systeemiteoreettinen tarkastelutapa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointivaltio – Suomen mallia analysoimassa. 2. korjattu painos. Helsinki: Yliopistopaino, 122 – 147.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo 2006. Suomalainen yhteiskunta. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Juhila, Kirsi 2008. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön areenat. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) Sosiaalityö aikuisten parissa. Jyväskylä: Vastapaino. 14 – 47.
- Julkunen, Raija 1992. Hyvinvointivaltio käännekohdassa. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija 2005. Vastamyrkkyä pelon kulttuurille – Ulrich Beck ja riskiyhteiskunnan diagnoosi. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointival-

tio – Suomen mallia analysoimassa. Helsinki: Vastapaino. 228 – 254.

Järvelä, Marja 1999. Globalisaatio, hyvinvointi ja kestävä kehitys – Hyvinvointi ekososiaalisesta näkökulmasta. Teoksessa Pekka Kosonen & Jussi Simpura (toim.) Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa. Sosiaalipoliittinen yhdistys. Helsinki: Gaudeamus, 114 – 141.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa 2006. Mitä on tutkimus?

Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Tampere: Gaudeamus.

Kallio, Olavi 2001. Muuttoliike ja sen taloudelliset vaikutukset Kuntasuomi 2004-kunnissa. Tampereen yliopisto kunnallistieteiden laitos. Suunnittelusarja 52/2001. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy Juvenes Print.

Kinnunen, Petri 1998. Hyvinvoinnin ruletti. Tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990-luvun lopun Suomessa. Acta Universitatis Lapponiensis 20. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kinnunen, Petri 2003. Maakunnallinen hyvinvointi ja sen ennakointi. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Juva: PS-kustannus, 59 – 74.

Kirkon maaseutustrategia 2008. Kirkon läsnäolo maaseudulla. Kirkkohallituksen 18.8.2004 asettaman Kirkon maaseututoimikunnan mietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto Sarja C 2008: 6. Helsinki: Kirkkohallitus.

Kittilän seurakunta 2011. Saatavilla www.evl.fi/srk/kittila Viitattu 1.3.2011.

Klavus, Jan & Häkkinen, Unto 2000. Terveyspalvelujen alueellinen tarve ja käyttö. Valtakunnallisten tilastojen ja väestötutkimustietojen

vertailua. Teoksessa Heikki A. Loikkanen & Juho Saari (toim.)
Suomalaisen sosiaalipolitiikan alueellinen rakenne. Helsinki:
Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 126 – 138.

Kokko, Simo; Jokiranta, Virve; Veikkolainen, Marja & Silvennoinen, Anu 2007.
Tunturi-Lapin kuntien sosiaali- ja terveystalveluiden kehittä-
misselvitys. Kehittämisselvityksiä 35/2007. Raporttiluonnos.
Helsinki: Stakes.

Kolarin seurakunta 2011. Saatavilla www.kolari.seurakunta.net Viitattu
1.3.2011.

Kultima, Pirjo 2008. Diakoniatyötä Enontekiöllä, Suomen käsivarressa. Diakonia
3/2008, 36 – 37.

Kuusi, Pekka 1963. 60-luvun sosiaalipolitiikka. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen
julkaisuja 6. 4.painos. Porvoo: WSOY.

Laakso, Seppo 1998. Alueiden välinen muuttoliike Suomessa. Muuttajien
sopeutuminen työ- ja asuntomarkkinoille vuosina 1993-1996.
Teoksessa Heikki Helin; Seppo Laakso; Markku Lankinen & Ilkka
Susiluoto (toim.) Muuttoliike ja kunnat. Vammala: Kunnallisalan
kehittämissäätiö, 9 – 20.

Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen
näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.)
Ikkunoita tutkimuksen metodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle
tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimene-
telmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26 – 43.

Latvus, Kari 2004. Diakoniaa on tutkittava. Diakonian tutkimus 1/2004. Dia-
konian tutkimuksen seura ry, 3 – 8.

- Latvus, Kari 2009. Diakonian tutkimus vuonna 2009. Diakonian tutkimus 2/2009. Diakonian tutkimuksen seura ry, 71 – 75.
- Layder, Derek 1994. Understanding Social Theory. Wiltshire: Sage Publications
- Leonard, Peter 1997. Postmodern Welfare. Reconstructing an Emansipatory Project. London-Thousand Oaks-New Dwlhi: Sage Publications.
- Lindqvist, Martti 1997. Kristillinen ihmiskäsitys. Teoksessa Kirsti Aalto; Martti Esko & Matti-Pekka Virtaniemi (toim.) Sielunhoidon käsikirja. Porvoo: Kirjapaja, 29 – 43.
- Malkavaara, Mikko 2002. Nälkä ja köyhyys kirkon asiaksi – Näkökulmia laman ja markkinakilpailun aikaan. Teoksessa Virpi Mäkinen (toim.) Lasaruksesta leipäjonoihin. Köyhyys kirkon kysymyksenä. Pieksämäki: Atena, 283 – 312.
- Mannermaa, Tuomo 2007. Jumalan rakkaus. Teoksessa Kirsi Aalto; Virva Nyback; Anna-Leena Tiihonen & Simo Ylikarjula (toim.) Sielunhoidon aikakauskirja 20. Helsinki: Kirkon koulutuskeskus, 11 – 21.
- Milne, A. A. & Shepard, E.H. 2002. Nalle Puhin maailma. Kokoelma tarinoita, runoja ja hyrinöitä Hyvin Pieniälyisestä Karhusta. Helsinki: WSOY.
- Mishra, Ramesh 1990. The Welfare State in Capitalist Society. Policies of Retrenchment and Maintenance in Europe, North America and Australia. Toronto-Buffalo: University of Toronto Press.
- Moilanen, Pentti & Rähä, Pekka 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimuksen metodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 44 – 67.

- Muonion seurakunta 2011. Saatavissa www.evl.fi/muonion_seurakunta Viitattu 1.3.2011.
- Mäkelä, Jukka 1991. Sunnuntaina sataa aina. Tutkimus tilastollisen ajattelun siirtymisestä osaksi empiiristä sosiaalitutkimusta. Lapin yliopisto yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimuksia ja selvityksiä 13. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Mäkelä, Jukka 1996. Menneisyyden nykyisyys. Kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tuolla puolen. Acta Universitatis Lapponiensis 13. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.
- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Jyväskylä: Kirjapaja, 87 – 106.
- Noponen, Jyrki 1971. Hyvinvointi objektiivisena ja subjektiivisena käsitteenä. Tutkimuksia 3. Helsinki: Sosiaalipolitiikan laitos. Helsingin yliopisto.
- Ollikainen, Milla 2011. Seurakuntien yhteistyösopimus sinetöitiin. Luoteis-Lappi 3.3.2011. Kolarin ja Muonion sitoutumaton paikallislehti. Tornio.
- Palme, Joakim & Stenberg, Sten Åke 1998. Introduction och sammanfattning. Teoksessa Joakim Palme & Sten Åke Stenberg (toim.) Arbetslöshet och välfärd. Välfärdsprojektet skriftserien Kunskan/ide/enskilda röster 11. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB, 9 – 20.
- Patton, Michael Quinn 1990. Qualitative Evaluation and Research Methods. 2. painos. Newbury Park-London-New Delhi: Sage Publications.

- Peräkylä, Anssi 1990. Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa. Jyväskylä: Vastapaino.
- Peura, Esa-Matti 2008. Parhaiten maaseutua palvelee uskosta elävä kirkko. *Diakonia* 3/2008, 12 – 13.
- Pyykkö, Raija 2007. Yhdessä kirkon virassa? Diakoniatyön paikan määrittely kirkon virkarakennekeskustelussa. *Diakonian tutkimus* 2/2007. Diakonian tutkimuksen seura ry, 109 – 136.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Reiger, Elmar & Liebfried, Stephan 2003. *Limits to Globalization. Welfare State and World Economy*. Cambridge: Polity Press.
- Roivainen, Irene 2003. Diakonian erityisyys sosiaalityössä. Teoksessa Mikko Lahtinen & Tuulikki Toikkanen (toim.) *Anno Domini 2003. diakoniatieteen vuosikirja*. Vammala: Lahden Diakoniasäätiö, 27 – 36.
- Rättyä, Lea 2009. Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Kuopion yliopiston julkaisuja *E yhteiskuntatieteet* 179. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Saari, Juho 2005. Hyvinvointivaltio ja sosiaalipolitiikka. Teoksessa Juho Saari (toim.) *Hyvinvointivaltio – Suomen mallia analysoimassa*. 2. korjattu painos. Helsinki: Yliopistopaino, 13 – 64.
- Saarinen, Risto 2007. Kärsimys ja pahan ongelma hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Kirsi Aalto; Virva Nyback; Anna-Leena Tiihonen & Simo Ylikarjula (toim.) *Sielunhoidon aikakauskirja* 20. Helsinki: Kirkon koulutuskeskus, 57 – 73.

- Simpura, Jussi 1999. Sosiaalipolitiikka piiloutuu, sosiaalivalta verhoutuu. Janus 1. sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti. Forssa: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 5 – 21.
- Strandh, Mattias 1998. Den ekonomiska situationens betydelse för de arbetslösas psykiska välmående. Teoksessa Joakim Palme & Sten Åke Stenberg (toim.) Arbetslöshet och välfärd. Välfärdsprojektet skriftserien Kunskap/ide(enskilda röster 11. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB, 41 – 59.
- Stoesz, David & Saunders, David 1999. Welfare Capitalism: A New Approach to Poverty Policy? Social Service Review 73 (3). The University of Chigago, 380 – 400.
- Syrjälä, Leena; Ahonen, Sirkka; Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä.
- Thompson, Ross & Raikes, Hilary A. 2003. Children and Welfare Reform. Exploring the Intersection of Social Research and Policymaking. Teoksessa Rachel A. Gordon & Herbert J. Walberg (toim.) Changing Welfare. New York-Boston-Dordrecht-London-Moscow: Lkuwer Academic plenum Publishers, 159 – 177.
- Toivonen, Timo 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY.
- Tunturi-Lapin työ- ja elinkeinotoimisto 2010. Tilastoja. Julkaisematon.
- Tunturi-Lapin Matkailu 2011. Saatavilla [Www.tunturi-lappi.fi](http://www.tunturi-lappi.fi) Viitattu 1.3.2011.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: Tammi.

- Tuomioja, Erkki 1999. Hyvinvointivaltio ja globalisaation hallinta. Teoksessa Pekka Kosonen & Jussi Simpura (toim.) Sosiaalipoliittikka globalisoituvassa maailmassa Sosiaalipoliittinen yhdistys. Helsinki: Gaudeamus, 46 – 60 .
- Uusitalo, Hannu 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.
- Varto, Juha 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Viirkorpi, Paavo 2011. Osallisuus ja osallistuminen – kokemusasiantuntijuus käyttöön. Voimaantunut asiakas -seminaari 6.4.2011 Oulun diakonissalaitos. Luentomoniste. Julkaisematon. Viirkorpi Oy.
- Wellman, Barry & Wortley, Scot 1990. Different Strokes from Different Folks: Community Ties and Social Support. American Journal of Sociology 96 (3). Chigago: University of Chigago Press, 558 – 588. Yleisradio 2010. Saatavilla <http://yle.fi/alueet/lappi> Viitattu 1.3.2011.
- Åberg, Rune 1998. Arbetslöshet och marginalisering. Teoksessa Joakim Palme & Sten Åke Stenberg (toim.) Arbetslöshet och välfärd. Välfärdsprojektet skriftserien Kunskap(ide(enskilda röster 11. Stockholm:Norstedts Tryckeri AB, 95 – 112